

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна**

О. В. Лаврик

ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ

**Навчально-методичний посібник для студентів
зі спеціальності "Журналістика"**

**Харків
2010**

УДК 070.1 (075.8)
ББК 76.01я73
Л 13

*Затверджено на засіданні Вченої ради філологічного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна (протокол № 6 від 17 вересня 2010 року)*

Рецензенти: доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна **І. Л. Михайлин**,
доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна **С. В. Ломакович**,
кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології управління та соціальної роботи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна **О. М. Плахова**.

Л 13

Лаврик О. В. Основи журналістики: Навчально-методичний посібник для студентів зі спеціальності "Журналістика". – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 73 с.

У навчально-методичному посібнику подано цілісне уявлення про журналістську діяльність, вміщено теми, які стосуються проблем теорії та історії журналістики, специфіки діяльності журналістики як соціального інституту, її жанрової своєрідності, журналістської деонтології, забезпечення правових основ діяльності ЗМІ та інші. Виклад матеріалу ґрунтується на новітніх підходах до освітнього процесу у вищому навчальному закладі. Усі теоретичні теми містять запитання та завдання для підготовки до практичних занять.

Видання призначене для студентів зі спеціальності "Журналістика" й відбиває основні положення навчального курсу "Основи журналістики", передбаченого державним освітнім стандартом з відповідної спеціальності.

УДК 070.1 (075.8)
ББК 76.01я73

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2010
© Лаврик О. В., 2010

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Програма курсу "Основи журналістики".....	9
Модуль I. Вступ до спеціальності.....	9
Тема перша. Загальне поняття про журналістику.....	9
Тема друга. Функції журналістики.....	10
Тема третя. Журналістика як наука.....	11
Тема четверта. Журналіст як суб'єкт масово-інформаційної діяльності.....	12
Тема п'ята. Професійна підготовка журналістів.....	12
Модуль II. Журналістика у системі соціальних інститутів.....	13
Тема шоста. Журналістика як галузь масово-інформаційної діяльності.....	13
Тема сьома. Джерела й методи збору суспільно-значущої інформації в журналістиці.....	14
Тема восьма. Журналістика як суспільно-політична діяльність.....	17
Тема дев'ята. Соціальна позиція журналіста. Дієвість і ефективність журналістики.....	18
Тема десята. Свобода слова і журналістська діяльність.....	19
Тема одинадцята. Журналістика як система засобів масової інформації.....	20
Модуль III. Журналістика як творчість.....	22
Тема дванадцята. Журналістський твір у системі інших текстів масово-інформаційних потоків.....	22
Тема тринадцята. Жанри журналістики.....	23
Тема чотирнадцята. Журналістика як духовно-практичне освоєння дійсності.....	26
Тема п'ятнадцята. Публіцистика як серцевина журналістики.....	27
Тема шістнадцята. Інформаційне суспільство й інформаційний простір.....	27
Тема сімнадцята. Осмислення журналістикознавчих проблем у новітній філософії.....	29
Тема вісімнадцята. Загальні тенденції сучасних засобів масової інформації.....	29
План практичних занять із курсу "Основи журналістики".....	31
Інтерактивні методи навчання на практичних заняттях.....	54
Іспит. Критерії оцінки знань студента на іспиті.....	60
Питання до іспиту.....	62
Наукова й навчальна література.....	66

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс "Основи журналістики" в системі підготовки фахівців

Курс "Основи журналістики" є однією з головних складових частин університетської журналістської освіти, який вводить студентів-журналістів у спеціальність.

Окремі розділи цього курсу, які стосуються теорії та історії журналістики, її жанрової своєрідності, журналістської деонтології, специфіки діяльності інформаційних агентств, забезпечення правових основ діяльності ЗМІ тощо, набувають подальшого розвитку в таких навчальних дисциплінах, як "Першооснови журналістської творчості", "Історія української журналістики", "Зарубіжна журналістика", "Інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні жанри ЗМІ", "Етика журналістської діяльності", "Основи тележурналістики", "Прес-служби та інформаційні агентства", "Правові основи ЗМІ" та інші.

Курс "Основи журналістики" пов'язаний також із такими гуманітарними дисциплінами, як філософія, політологія, культурологія, історія, літературознавство, стилістика та психологія.

Предмет курсу "Основи журналістики"

Об'єктом курсу "Основи журналістики" є явища інформаційного процесу в усіх формах його функціонування. Відповідно предмет дослідження цієї галузі журналістикознавства становить специфіка журналістської діяльності, особливості її становлення і розвитку, стан сучасних інформаційних процесів, масова інформація в її видах і формах тощо.

Оскільки основне призначення ЗМІ – безперервне відображення суспільного життя в усіх його діалектичних зв'язках, суперечностях і конфліктах, то пресу, радіо, телебачення й електронні медіа усе частіше розглядають як складну систему із взаємозалежними елементами. При цьому система засобів масової інформації входить як складова частина до системи більш широкого порядку – соціального функціонування суспільства. У цьому контексті виняткового значення набувають такі журналістикознавчі категорії, як ефективність і дієвість журналістики, чинники впливовості журналістських матеріалів, їх формальна та змістова своєрідність.

Курс "Основи журналістики" складається з трьох модулів ("Вступ до спеціальності", "Журналістика в системі соціальних інститутів" і "Журналістика як творчість"), у яких розглядаються загальні проблеми функціонування засобів масової інформації в суспільстві, дається поняття про журналістський текст у системі інших текстів масової комунікації, аналізуються філософські погляди на пресу, радіо, телебачення й електронні медіа в сучасному суспільстві.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів). При цьому під модулем розуміють задокументовану завершену частину освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни), що реалізується відповідними формами навчального процесу.

Заліковий кредит – це одиниця виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння змістових модулів. У кредитах підсумовується і лекційна, і практична, і самостійна робота студентів.

Програмою курсу "Основи журналістики" передбачено проведення лекційних та практичних занять, на яких традиційні теоретичні розділи поєднуються з безпосереднім зануренням студентів у процес створення власних журналістських матеріалів.

Методика проведення практичних занять базується на проблемних, евристичних, ігрових та інших продуктивних формах навчання, які розвивають індивідуальність студентів, їх емоційну, творчу активність, самостійність мислення, здатність сприймати, інтерпретувати й аналізувати журналістські тексти.

Можливими формами контролю успішності студентів можуть бути:

- **Експрес-опитування:** стислі усні або письмові відповіді (наприклад, що стосуються основних понять), завдання типу "продовжити речення", заповнити таблицю, скласти схему.
- **Розширене опитування:** усні або письмові відповіді на поставлені запитання з поясненням окремих положень, наведенням аргументів, прикладів, відповіді на додаткові запитання педагога і студентів, усний або письмовий екзамен, письмова контрольна робота.
- **Контрольна справа або творче завдання:** контрольним може бути виконання будь-якої справи, наприклад, підготовка аргументів до тези, виконання завдання у групі, робота над журналістським матеріалом тощо.
- **Тест:** вибір студентом правильної відповіді з кількох запропонованих або знаходження логічної "пари".
- **Самооцінка:** оцінювання студентами своєї роботи (особистої або своїх колег) із застосуванням методу питань-відповідей, оцінювання роботи однокласників і мотивування оцінок, оцінювання роботи групи в цілому, коли всі студенти можуть отримати оцінки.

Навчальна дисципліна "Основи журналістики" викладається в першому семестрі студентам стаціонару та заочного відділення зі спеціальності "Журналістика". Курс завершується іспитом.

Мета викладання дисципліни – ознайомлення студентів із теоретичними основами журналістики, усвідомлення першокурсниками ключових понять та процесів у цій комунікативній сфері, засвоєння знань із першооснов журналістської діяльності в її історичних та сучасних формах, вироблення

практичних навичок аналізу чужого журналістського продукту та створення власних медіаматеріалів.

Головні завдання дисципліни:

- ознайомити студентів із поняттям журналістики як масово-інформаційної діяльності, соціального інституту, різновиду неофіційної влади, форми пропаганди та комунікації;
- розкрити соціальні та соціально-психологічні функції журналістики;
- познайомити першокурсників із витоками журналістської діяльності; теорією та історією журналістики;
- окреслити соціальний та професійний портрети журналіста;
- дати поняття професіоналізму в журналістиці; окреслити історичні віхи становлення та розвитку журналістської освіти в Україні і світі;
- розкрити сутність поняття "масова інформація" як базової категорії журналістики, її головних ознак, рівнів та форм;
- розглянути джерела й методи збору суспільно-значущої інформації, їх класифікації;
- забезпечити засвоєння студентами поняття "громадська думка", її ознак та етапів формування;
- познайомити першокурсників з принципами соціальної позиції журналіста, його соціальною відповідальністю та професійною компетентністю;
- розкрити сутність понять "ефективність" та "дієвість" журналістської діяльності;
- дати уявлення про чинники впливовості журналістських матеріалів;
- забезпечити розуміння преси, радіо, телебачення й електронних медіа як взаємопов'язаних елементів системи ЗМІ;
- надати знання про структуру журналістського тексту, його основні компоненти; діахронію та синхронію, інтертекстуальні елементи;
- виробити в студентів уміння працювати з доказами та аргументами в журналістиці;
- познайомити з особливостями публіцистики, її об'єктом і предметом, природою публіцистичного образу;
- дати уявлення про журналістські жанри;
- досягти розуміння першокурсниками сучасних інформаційних процесів,
- познайомити з основними філософськими підходами до концепцій сучасних ЗМІ;
- навчити студентів використовувати теоретичні знання на практиці;
- розвивати толерантне ставлення до інших, здатність чути чужу думку, розуміти плюралізм ідей, їх відносність;
- розширити загальний гуманітарний світогляд майбутніх журналістів.

Унаслідок вивчення дисципліни студент повинен:

Знати:

- передумови та джерела виникнення, основні етапи розвитку журналістики;
- визначення основних категорій і теоретичних понять з курсу "Основи журналістики";
- основні функції журналістського твору;
- загальні риси портрету сучасного журналіста, принципи його соціальної позиції;
- переваги та обмеження кожного виду ЗМІ щодо поширення масової інформації, особливості їх ефективності і впливовості;
- основні джерела та методи збору інформації в журналістиці;
- специфіку засобів організації журналістського тексту, його формальних елементів;
- жанрову структуру журналістики;
- ознаки інформаційного суспільства та інформаційного глобалізму; визначення понять "медіаміфологія", "медіаграмотність" та "медіаекологія";
- основні журналістикознавчі погляди на специфіку розвитку ЗМІ;
- загальні тенденції сучасних медіа.

Уміти:

- застосовувати отримані теоретичні знання в конкретній журналістській діяльності;
- вільно оперувати поняттями, термінами, головними категоріями з курсу "Основи журналістики";
- різнобічно аналізувати журналістський текст, спираючись на розуміння того, хто створив медіапродукт, для кого він призначений, які засоби вираження власної думки використав автор, до якого жанру належить текст, яка його головна ідея тощо;
- відокремлювати факти від суб'єктивної думки, бачити необ'єктивність судження;
- інтерпретувати та декодувати медіатексти, щоб оцінити їх культурну та практичну значущість, ключові ідеї, актуальність тощо;
- скласти систему потенційних джерел інформації для журналіста, обґрунтувати вибір пріоритетних методів збору суспільно-значущої інформації;
- співвіднести емоційне сприйняття журналістського тексту з поняттєвими судженнями;

- запропонувати свій варіант "покращення" тих чи інших журналістських матеріалів;
- розрізнати окремі частини журналістського тексту; уміти аналізувати їх;
- створити модель журналістського тексту для конкретної вікової аудиторії;
- пояснити відмінності між різними видами ЗМІ (пресою, радіо, телебаченням, електронними медіа);
- висловити власну точку зору на певну теоретичну проблему з курсу "Основи журналістики", обґрунтувати її;
- аналізувати вплив журналістських матеріалів на аудиторію залежно від типу ЗМІ;
- експериментувати з різними формами та технологіями створення журналістського матеріалу, досліджуючи можливості їх використання у поданні інформації;
- розвивати уміння, знання й здібності, необхідні для аналізу способів, за допомогою яких сучасні ЗМІ конструюють реальність;
- розвивати рівень оцінки та естетичного сприйняття медіатекстів;
- виявляти рівень критичного мислення шляхом порівняння різних джерел інформації; демонструвати логічно-обґрунтовані судження;
- розуміти, чим медіасприйняття відрізняється від аналізу журналістських матеріалів.

ПРОГРАМА КУРСУ "ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ"

МОДУЛЬ ПЕРШИЙ ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

ТЕМА ПЕРША

Загальне поняття про журналістику

Предмет курсу "Основи журналістики", його теоретична основа, завдання та структура.

Журналістика як соціальний інститут, який забезпечує суспільну діяльність зі збирання, обробки, періодичного розповсюдження масової інформації через канали масової комунікації на масову аудиторію. Журналістика як сукупність професій, необхідних для забезпечення цієї діяльності (журналіст, редактор, коректор, телережисер, радіоведучий, оператор тощо). Журналістика як система журналістських творів. Журналістика як комплекс каналів передачі масової інформації: преса, радіо, телебачення, інтернет-видання.

Журналістика як різновид неофіційної влади, яка здійснює інформаційний вплив на громадян та визначає напрямки їх соціальної активності і її стимулювання. *Форми журналістської влади*: експертна влада – читач (глядач, слухач) вірить, що той, хто має вплив, володіє спеціальними знаннями, що можуть задовольнити потреби споживача масової інформації; еталонна влада (влада прикладу) – характеристики або властивості того, хто має вплив, настільки привабливі, що адресат хоче бути схожим на того, хто впливає; традиційна влада – читач вірить, що той, хто має вплив, має право віддавати накази, і обов'язок адресата – виконувати їх; влада, яка базується на винагороді, – адресат вірить, що той, хто має вплив, має можливість задовольнити його життєві потреби.

Журналістика як різновид бізнесу, головним товаром якого є інформація.

Журналістика як форма пропаганди – ідейного впливу на широкі маси. *Маніпуляція* як вид психологічного впливу, за якого майстерність маніпулятора використовується для прихованого впровадження в психіку адресата цілей, бажань та намірів або установок, які не збігаються з тими, які є в адресата. Журналістика як спосіб маніпулювання масовою свідомістю. *Найважливіші прийоми маніпулювання*: псевдооб'єктивність, інформаційне блокування, єдність інтерпретацій, вилучення з контексту (вибіркове опитування), створення інформаційної хвилі, "розвінчування образів", "альтернативний голос" та інші.

Журналістика як різновид комунікації. *Комунікація* – зумовлений ситуацією й соціально-психологічними особливостями учасників процес встановлення й підтримання контактів між членами певної соціальної групи або

суспільства в цілому під час актів мовлення, сприймання та розуміння, пов'язаних із процесами збору фактів, їх зберігання, аналізу, переробки та поширення з використанням знакових систем, звуків, засобів передачі інформації (газети, журнали, телебачення тощо) і результатом якої є конкретна інтелектуально-мисленнєва поведінка співрозмовників.

Концепція двох типів комунікації: *коаксіальний* тип комунікації, або широкомовний, коли одне повідомлення транслюється відразу багатьом слухачам, читачам, глядачам тощо (преса, телебачення, радіо); *ретіальний* тип комунікації, коли повідомлення рухається від однієї людини до іншої (телеграф, Інтернет).

Формула масової комунікації Л. Лассуелла: хто говорить? (комунікатор), що говорить? (зміст повідомлення), через які канали? (друковані чи аудіовізуальні ЗМІ), кому? (аудиторія), з яким ефектом? (вплив).

Поняття "засоби масової інформації" (ЗМІ), "засоби масової комунікації" (ЗМК) та "мас-медіа": особливості застосування і трактування.

ТЕМА ДРУГА

Функції журналістики

Варіативність тлумачення функцій журналістики у вітчизняному та зарубіжному журналістикознавстві: концепції В. Гагемана, Ф. Бонда, В. Владимірова, В. Ворошилова, С. Корконосенка, І. Михайлина, А. Москаленка, Є. Прохорова та інших.

Основні функції журналістики – *інформаційна* (збирання, обробка й поширення інформації) та *формування громадської думки* (в демократичному суспільстві журналістика на своїх сторінках організовує обговорення важливих соціальних проблем, дає можливість виступу для всіх зацікавлених громадян тощо).

Спеціальні функції – організаційна, ідеологічна, культурна, рекламна, розважальна, виховна, функція соціальної критики та інші.

Соціально-психологічні функції журналістики: *функція соціального опосередкування* (у світі різноманітних соціальних явищ – особа / суспільство), *функція афіліації або соціальної ідентифікації* (приєднання до певної групи, причетність до неї; відмежування від інших груп – особа / група), *функція контакту з іншою особою* (особа / особа), *функція самоствердження* (самопізнання та самореалізації).

Формування засобами масової інформації **інтерпретативних спільнот** – груп людей (жінки, молодь, спортсмени, лікарі тощо), часом різних і незнайомих, які разом із тим мають спільний культурний досвід, схильності, ідентичності та дискурси.

Поняття про "парасоціальну взаємодію", тобто медіа-опосередковану міжлюдську взаємодію, що сприймається як безпосередня.

ТЕМА ТРЕТЯ

Журналістика як наука

Теорія та історія журналістики. Теорія журналістики як систематизоване знання про загальні закономірності журналістики, яке виростає на ґрунті вивчення історії журналістики і є узагальненням безкінечного числа явищ до кінцевого числа найважливіших законів. *Головні категорії теорії журналістики:* масова інформація, цільова аудиторія, публіцистика, ефективність і дієвість журналістики, свобода слова, цензура та інші. Стан сучасного журналістикознавства в Україні.

Історія журналістики як наука про процес розвитку масово-інформаційної діяльності від зародження до наших днів.

Формування і становлення журналістики. Інформаційне спілкування первісного суспільства. *Система пражурналістських явищ:* театр як явище духовної культури стародавньої Греції (поезія Феспіда, трагедія "Взяття Мілета" Фрїніха, трагедія "Перси" Есхіла, трагедія "Андромаха" Еврїпіда), ораторська проза як пражурналістика ("софісти", логографи, Ісократ, Демосфен, Марк Тулій Цицерон), стародавні газети ("Acta senatus" та "Acta diurna publica populi Romani").

Історіографічні праці Геродота як пражурналістські явища.

Патристика та масово-комунікаційні процеси (Григорій Нісський, Іоанн Златоуст, Августин Блаженний, Еразм Роттердамський).

Умови виникнення власне журналістики: технічні (винайдення та удосконалення друкарства – Л. Костер, І. Гутенберг), релігійні (реформація як джерело журналістики), політичні (три типи європейських держав – монархії, республіки, децентралізовані держави), економічні (розвиток підприємництва, перетворення ремесла в мануфактуру), культурні (поява суб'єкта і об'єкта масово-інформаційної діяльності, поширення освіти, формування розвиненої читацької аудиторії).

Перші видання періодичної преси: "Avizo relation oder Zeitung" – "Донесені повідомлення, або Часопис" (Страсбург, Аутсбург, 1609), перша політична урядова газета – "La gazette" Теофраста Ренодо (Франція, 1631); поява журнального типу видання як додатку до газети – "Журналь де Саван" ("Журнал для науковців") Дені де-Салло (Франція, 1665).

Журналістика XVIII століття: ідеї персонального журналізму, поява "моральних тижневиків" Дж.Аддісона та Р.Стіла.

Перші інформаційні агентства: Гавас (Франція, 1835), газетний трест Скріппс (США, 1876).

Особливості становлення журналістики в Росії та Україні: "Ведомости" (1702 рік; "Санкт-Петербургские ведомости", 1727; "Московские ведомости", 1756), "Gazette de Leopol" (Львів, 1776), "Харьковский еженедельник" (Харків, 1812), "Одесский Вестник" (Одеса, 1827), "Губернские Ведомости" (1838), "Украинский Вестник" (Харківський університет, 1816), "Украинский журнал" (Харків, 1824), "Харьковский Демокрит" (Харків, 1816) та інші.

Початок XX століття – поява радіо та телебачення, кінець XX століття – поява інтернет-журналістики.

Історичні типи журналістики: феодально-монархічна, ліберальна, релігійно-клерикальна, журналістика соціалістичної та комуністичної орієнтацій.

ТЕМА ЧЕТВЕРТА

Журналіст як суб'єкт масово-інформаційної діяльності

Соціальний і професійний портрети професії журналіста, її позитивні й негативні аспекти: творчий характер, можливість самореалізації, впливу на формування суспільної свідомості та громадської думки, донесення до людей правди, боротьби за справедливість, ведення активного способу життя тощо; стресовість, висока моральна відповідальність, необхідність постійного самовдосконалення, потреба таланту.

Журналіст як комунікатор, психолог, соціолог, педагог, вихователь, письменник, актор та режисер, підприємець і менеджер.

Особисті якості журналіста як аспект журналістського текстотворення: вік, гендерні особливості, тип темпераменту, орієнтація на зовнішній чи внутрішній світ, інтелектуальні, комунікативні, літературні, дослідницькі, артистичні здібності, освіта.

ТЕМА П'ЯТА

Професійна підготовка журналістів

Професіоналізм у журналістиці – визначеність журналіста як особистості щодо свого суспільно-політичного профілю та морально-етичних засад діяльності. Самоформування журналіста на основі ретельної самоосвіти та самовиховання.

Перші у світі вищі навчальні заклади підготовки журналістів. Берлінська школа журналістики (1900), факультет журналістики Цюріхського університету (1903), факультет журналістики при Колумбійському університеті (1903). Перша журналістська російська школа, заснована Л. Владимировим (1904), центральні газетні курси при Комуністичному інституті імені М. Я. Свердлова (1918) та Державний інститут журналістики (Москва, 1921).

Журналістська освіта в Україні. Відділ журналістики при Комуністичному університеті імені Артема (Харків, 1922), Український комуністичний інститут журналістики (Харків, 1926), Харківський технікум журналістики імені М. Островського (Харків, 1930-і), відділення журналістики на філологічному факультеті Харківського державного університету (1947, 1953). Факультет журналістики у Київському університеті імені Т. Г. Шевченка (Київ, 1953), факультет журналістики у Львівському державному університеті імені І. Франка (Львів, 1954). Мета університетської освіти. Творча майстерня: основний зміст роботи студента в ній. Навчально-виробнича практика як невід'ємна частина навчального процесу журналіста.

Типи журналістської освіти: школа інструктажного навчання з підготовкою журналістів на засадах партійності (Куба, Північна Корея, СРСР), школа виховання інформаторів із гаслом – "працювати з фактами, а не з коментарями" (Англія, Великобританія, США) і школа виховання аналітиків з підготовкою журналістів, здатних подати власні погляди на факти та інтерпретувати їх (континентальна Європа).

Журналістські спілки та організації: Міжнародна Федерація Журналістів (Париж, 1926), Міжнародна організація журналістів (Прага, 1946). Творча спілка журналістів в Україні (Київ, 1959). Періодичні журналістські видання: "Журналіст України", "Українське журналістикознавство", "Журналістика: преса, телебачення, радіо", "Українська журналістика в контексті світової", "Медіакритика", "Пресознавчі студії: історія, теорія, методологія" та інші.

МОДУЛЬ ДРУГИЙ

ЖУРНАЛІСТИКА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ

ТЕМА ШОСТА

Журналістика як галузь масово-інформаційної діяльності

Поняття про "інформацію" як глобальну проблему сучасності. Тлумачення терміна в різних науках (соціології, психології, біології, кібернетиці тощо). Інформація як будь-яке повідомлення (текст), яке вміщує відомості (нове знання) відносно певного об'єкта (предмета повідомлення). Інформація як умова дії й стимул людства до неї. Інформація як інтерпретація. Нове розуміння старого повідомлення. Дезінформація та інформаційний хаос: почуття невпевненості й безсилля. Нейрофізіологічні способи кодування інформації, поява другої сигнальної системи, виникнення штучних мов та метаінформації.

Визначення інформації, систематизовані Ф. Махлупом: 1) інформація — процес передавання знань, сигналу або повідомлення; 2) інформація як поточні дані про перемінні величини в деякій галузі діяльності, систематизовані відомості щодо основних причинних зв'язків; 3) інформація як усяке нове знання, яке передається від одного суб'єкта до другого або набувається шляхом власного дослідження чи вивчення; 4) інформація як знання про певну особу, подію, випадок тощо.

Атрибутивний та функціональний підходи до природи інформації: інформація як об'єктивна властивість усіх матеріальних об'єктів (атрибут матерії) та інформація як умова і результат цілеспрямованої соціально-свідомої активності людини.

Соціальна інформація як повідомлення, яке містить відомості про процеси функціонування суспільства, а також те, що стосується цих процесів і може вплинути на них. Типи соціальної інформації в журналістиці (індивідуальна, професійна, наукова, художня, масова).

Масова інформація як такий різновид соціальної інформації, на кожній стадії якого (збирання, виробництво, розповсюдження, споживання тощо) оперує маса.

Критерії визначення масової інформації: зміст, канали розповсюдження, ступінь розповсюдження, суб'єкти-носії. *Головні ознаки масової інформації:* спрямованість на широку аудиторію, доступність, змістова актуальність, оперативність, документалізм, відкритість, прагматизм та імперативність.

Рівні і форми існування масової інформації. Стихійний рівень, що створюється спонтанно й поширюється самими масами переважно усно. Організований рівень існування масової інформації, створюваний спеціалістами й поширюваний доступними кожному комунікаційними каналами. Пасивна, стихійна та активна форми інформації. Зовнішня і внутрішня інформація.

Журналістика як вид інформування. Інформаційна взаємодія різних груп людства як найважливіша форма соціальної взаємодії.

ТЕМА СЬОМА

Джерела та методи збору суспільно значущої інформації в журналістиці

Класифікація інформаційних джерел: "мертві" та "живі" джерела інформації: свідки та учасники подій; носії інформації про себе (власний внутрішній світ); людина – транслятор інформації, отриманої від інших. Типологія Б. Пфейфера: 1) *білі* джерела – офіційна інформація, документовані джерела державних та комерційних установ, прес-релізи, які доступні для широкого загалу, 2) *сірі* – доповіді, експертизи, документи, архіви, які "нелегко здобути"; 3) *чорні* – ексклюзивні нотатки із записника журналіста, який володіє інформацією з перших рук.

Редакційні та позаредакційні інформаційні ресурси журналіста. *Редакційні:* власні розслідування та ідеї журналіста, інформація, завдання та пропозиції редактора чи колег видання. *Позаредакційні:* листи, дзвінки читачів та відвідувачів редакції; інформація урядових та державних структур (звіти, доповіді, закони, документи та постанови, промови політиків, заяви урядовців, прес-релізи та інші повідомлення офіційних прес-служб); статистичні звіти; партійна інформація; новини та бюлетені інформаційних агенцій; повідомлення та періодичні видання міжнародних організацій; матеріали журналістів інших ЗМІ; інформація організації охорони здоров'я, організації захисту прав споживачів, об'єднань за інтересами; науковці вузів, дослідних інститутів тощо; депутати та матеріали їх передвиборчої кампанії; працівники сільського та інших галузей господарства; туристичні організації; правоохоронні органи, працівники контролю дорожнього руху; військові, громадська оборона та Служба безпеки України; судові установи; підприємства різних напрямів діяльності, атомні та інші станції; неурядові організації; фонди та організації, котрі займаються розподілом грошей на проекти або благодійницькою діяльністю; релігійні установи; дитячі установи та навчальні заклади, Інтернет та електронна пошта.

Наукова література та преса, довідники й спеціальні видання для журналістів із наукових проблем.

Різноманітні заходи для журналістів: прес-конференції, брифінги, поїздки, зустрічі й "круглі столи", робота на засіданнях клубів спілок журналістів чи інших професійних об'єднань, семінари підвищення кваліфікації тощо.

Заходи для громадськості: науково-популярні доповіді, виступи, конференції та їх матеріали, свята і народні традиції.

Особисті знайомства журналіста, сім'я тощо.

Види збереження інформації: папки та файли з газетними публікаціями, заявами, зверненнями, листами, бюлетенями тощо; електронний архів (скановані публікації, документи, фотографії); відеоархів (відеокасети з відповідними програмами, сюжетами та репортажами, зйомки прес-конференцій, копії фільмів тощо); аудіоархів (аудіозаписи прес-конференцій, інтерв'ю, радіопрограм); фотоархів (фотографії, фотоальбоми, слайди тощо).

Класифікація інформаційних ресурсів: за режимом доступу – відкрита інформація (без обмежень), інформація обмеженого доступу, державна таємниця, конфіденційна інформація, комерційна таємниця, професійна таємниця, службова таємниця, особиста (персональна) таємниця; за видом носія – тверда копія (книга, газета, рукопис тощо), на машинних носіях (к/плівка, аудіо-, відеозапис, дані на вінчестері комп'ютера, дискеті, СД тощо), на каналі зв'язку (телебачення, радіо); за способом організації збереження та використання – традиційні форми (книги, газети, журнали), масив документів, фонд документів, архів, автоматизовані форми; за формою власності – загальнонаціональне надбання, державна власність, муніципальна власність, особиста (корпоративна) власність; класифікація ресурсів при роботі над матеріалом – за хронологією, за способом фіксації інформації, за джерелом інформації, за статусом (офіційні, неофіційні), за способом одержання інформації (конфіденційні чи з відкритих джерел).

Основні методи збору суспільно-значущої інформації: спостереження, спілкування, робота з документами.

Метод спостереження як цілеспрямованого фіксування таких явищ, які цікавлять журналіста. Одноактні та поетапні, послідовні спостереження. Відкриті та приховані, включені і невключені спостереження.

Сенсорний рівень спостереження – схоплення об'єкта (суб'єкта) на рівні почуття, коли об'єкт потрапляє у поле зору, слуху, дотику та свідомості. *Оперативний рівень* спостереження – виділення необхідної сторони об'єкта (конкретне завдання). *Діяльнісний рівень* – взаємодія з об'єктом. *Перцептивний* – осмислення об'єкта, віднесення його до певної категорії, певного класу; інтерпретація об'єкта.

Спостережливість як внутрішня риса журналіста.

Інтерв'ю (спілкування) як метод збору суспільно-значущої інформації.

Раціональна та емоційна складові спілкування. Момент *інтерації* (організації взаємодії між людьми), *власне комунікації* (процес передачі інформації) та *перцепції* (процес сприйняття) під час спілкування.

Типи інтерв'ю: інтерв'ю-монолог; інтерв'ю-діалог – єдність і боротьба протилежних точок зору; інтерв'ю-полілог; колективне інтерв'ю (круглий стіл); анкетування; прес-конференція; брифінг.

Піддражнення та використання пауз (метод "вагітної паузи") як прийоми, розраховані на те, щоб розговорити співбесідника. Методи нейролінгвістичного програмування у журналістиці.

Особливості загальної та конкретної підготовки до інтерв'ю: вивчення предмета бесіди (пошук спеціальної інформації, складання питальника); вивчення об'єкта інтерв'ю (його біографічних даних, його досвіду в темі інтерв'ю); планування бесіди (визначення часу, місця, умов тощо).

Класифікація запитань за П. Міцичем: закриті питання (на які очікується відповідь "так" чи "ні"), відкриті питання (потребують розгорнутої відповіді), риторичні запитання (їх мета – викликати нові запитання та вказати, наприклад, на невирішеність проблеми чи забезпечити підтримку певної позиції), переломні питання (втримують бесіду у певному руслі або ж піднімають цілий комплекс нових проблем), питання для обдумування (змушують співрозмовника напружено роздумувати з певного приводу, коментувати те, що вже було сказано, тощо).

Класифікація запитань за Н. Елькельманом: інформаційні запитання, контрольні запитання, питання для орієнтації (наприклад, щоб уточнити, чи людина все ще дотримується певної точки зору), підтверджуючі питання (щоб знайти взаєморозуміння), ознайомчі питання (повинні познайомити нас з думкою співрозмовника), зустрічні питання, альтернативні запитання – дають співбесіднику можливість вибору (однак кількість можливих варіантів не повинна перевищувати трьох), провокативні запитання, вступні та заключні питання.

Правила проведення інтерв'ю.

Соціально-психологічні типи співрозмовників: експерт, внутрішній інформатор, "гарячий" інформатор, легковажний інформатор, контактер, спільник, випадкове джерело та інші. "Важкі" співрозмовники та загальні правила спілкування з ними.

Принципи толерантного ставлення до співрозмовника.

Моделі поведінки журналіста під час інтерв'ю: "жорстка" поведінка, "м'яка" поведінка, дружлюбне спілкування, конфліктне спілкування, "ділова розмова", "азартний спорт", "вільне плавання".

Робота з документами як метод збору суспільно-значущої інформації.

Документ – матеріальний носій даних (папір, плівка, дискета тощо) із записаною на ньому інформацією, яка призначена для певного розповсюдження у часі і просторі. Документ як не первинна, а вже відображена кимось і в певний спосіб зафіксована інформація.

Класифікація документів: 1) за типом діяльності (суспільно-політичні, державно-адміністративні, виробничо-адміністративні, наукові, науково-популярні, нормативно-технічні, довідково-інформаційні, художні); 2) за сферою функціонування (виробничі, суспільні, організацій, побутові).

Для журналіста документ може служити: а) самостійним джерелом інформації, б) способом попереднього знайомства із ситуацією (взагалі знайомство із певним об'єктом доречно розпочати із вивчення документації), в) засобом перевірки даних, отриманих іншим способом.

У журналістському тексті документи можуть бути представлені як: 1) окремі витяги з документа з посиланням на нього або без (факти, думки, цифри); 2) як ідеологічно-етичні положення; 3) через запозичені художні образи; 4) прецеденти історії та науки; 5) у вигляді цитат тощо.

Етапи засвоєння документів: витяг даних шляхом читання, прослуховування чи перегляду відповідного матеріалу; інтерпретація відомостей, заснована на їх аналізі та оцінці; фіксування даних – створення нового специфічного документа – професійних записів журналіста, які за певних умов можуть мати юридичну силу. Листи читачів як документ для журналіста та робота з ними в редакціях.

Способи перевірки фактичних відомостей: звіряння цифр, фактів, інших даних з джерелом інформації, зіставлення отриманих даних з наявними аудіо-записами, текстовими документами; читання тексту експертами; колегами у редакції; редакційним юристом.

Соціологічні методи збору інформації: контент-аналіз, соціальний експеримент та інші.

ТЕМА ВОСЬМА

Журналістика як суспільно-політична діяльність

ЗМІ як репрезентанти держави, законодавчої та виконавчої влади, соціальних груп, партій. Інформаційна та агітаційна журналістика. Агітаційна журналістика як ознака тоталітарного суспільства.

Громадська думка як стан масової свідомості, сукупність оцінних суджень, які виражають ставлення соціальних груп до окремих людей, подій, явищ суспільного життя. Осмисленість та соціальна оцінка як найважливіші характеристики громадської думки. Динаміка громадської думки.

Громадська думка як такий стан масової свідомості, який розкриває ставлення людей до тих чи інших подій, явищ суспільного життя. *Ознаки громадської думки:* її об'єктом є тільки значущі події і явища, що викликають суспільний інтерес і відзначаються соціальною актуальністю, дискусійністю; громадська думка формується і функціонує у всіх сферах суспільства; джерелами громадської думки можуть бути різні форми суспільного досвіду (ЗМІ, повідомлення із соціального оточення людей, наукові знання, офіційна інформація, культурна інформація тощо); активність громадської думки визначається рівнем розвитку суспільства.

Етапи формування громадської думки: 1) отримання інформації про факт, 2) її осмислення на особистісному рівні, 3) її обговорення, 4) підбиття підсумку (формування моністичної чи плюралістичної громадської думки), реалізація.

Управління суспільством за допомогою формування громадської думки. Специфіка впливу змісту повідомлення на споживача інформації. Журналістика як фактор розвитку суспільної свідомості. Інтерактивність журналістики.

ТЕМА ДЕВ'ЯТА

Соціальна позиція журналіста.

Дієвість й ефективність журналістики

Поняття про соціальну позицію. Соціальна позиція як особисте ставлення до життєвих явищ, їх розуміння, оцінка, характер запропонованих рішень в економічній, соціальній чи інших сферах.

Принципи соціальної позиції журналіста. Гуманізм як синтез вимог до журналістської діяльності, розуміння людини як найвищої цінності, повага до гідності та розуму людини, забезпечення миру і злагоди в суспільстві. Патріотизм як захист інтересів своєї країни та свого народу. Інтернаціоналізм – знайомство читача зі світом. Демократизм та його аспекти: орієнтація на народ, доступність інформації за формою, ціною тощо. Правдивість як адекватність створюваною ЗМІ картини світу. Оперативність як здатність вчасно готувати матеріал та інформувати громадян у стислі терміни. Масовість як спрямованість на широку аудиторію.

Загальні принципи етики у їх застосуванні до журналістики. Поняття цінностей та норм. Журналістська деонтологія як наука про належне (наука про мораль).

Поняття про вплив журналістських матеріалів. Типологія впливу: вплив сильний і слабкий, глибокий і поверховий, прямий і непрямий, безпосередній і опосередкований, постійний і спорадичний, очікуваний і неочікуваний, свідомий і неусвідомлюваний, навмисний і випадковий, індивідуальний і фронтальний, конструктивний і деструктивний, життєдайний і згубний тощо. Диференціація впливу: за авторством (мій, твій, наш тощо), за сферою (внутрішній, зовнішній), за вектором дії (відцентровий, доцентровий), за критерієм свободи (вивільнюючий, обмежуючий), за змістом (природний, соціальний), за характером (оригінальний, традиційний), за значущістю (суттєвий, несуттєвий), за часом (своєчасний, несвоєчасний) тощо.

Пропозитивні (на основі угоди) та прескриптивні (тиск, пресинг) соціально-психологічні механізми впливу. Пропозитивні механізми впливу: переконування, навіювання, механізм впливу шляхом демонстрації прикладів, зразків поведінки тощо. Прескриптивні механізми впливу: вимога, розпорядження, інструктування, заохочення, дозвіл, заборона, покарання (різного роду санкціонуючі впливи).

Чинники впливовості журналістських матеріалів: суспільна актуальність, зв'язок із проблемами, які хвилюють аудиторію; ситуативність (тобто авторська ідея у вигляді висновків із роздумів), драматизм (самого життя, драматизм розповіді, сюжету); оригінальність, новизна повідомлення; доступність, зрозумілість; оперативність інформації; її зовнішній привабливий вигляд (колір, ілюстрації, заголовки, ліди тощо).

Найпоширеніші прийоми маніпулювання в журналістиці: *повтори* (психологічний вплив у формі постійних повторів тих чи інших фактів поза їх залежністю від істини), *"селекція"* (відбір певних прикладів, позитивних чи негативних, їх викривлення, перебільшення певних тенденцій), *"наклеювання ярликів"* (наприклад, звинувачувальних, образливих тощо), *"проекція"* (перенесення певних якостей (позитивних чи негативних) на інше явище, людину), *"свідчення"* (не обов'язково коректне посилання на авторитети з метою виправдати той чи інший вчинок, гасло тощо), *"гра в простоту"* (наприклад, максимальна спрощеність форми подачі журналістського тексту).

Дієвість й ефективність як різні типи результативності журналістської діяльності. *Дієвість* як конкретна участь журналістики в розв'язанні соціальних, економічних та інших завдань, що вимірюється сукупністю прийнятих органами влади заходів за матеріалами журналістів.

Ефективність як міра задоволення потреб аудиторії в масовій інформації. *Потенційна* (готовність виконати свої функції) та *реальна* (дійсне виконання своїх функцій) ефективність.

Сучасні теорії дослідження впливовості журналістських матеріалів: теорія когнітивного дисонансу, феномен "сплячого ефекту" сприйняття інформації, теорія "першості" та "нещодавності" інформації, теорія кулі та підшкірних ін'єкцій, теорія дифузії, теорія викривлення новин, теорія користі та задоволення, теорія залежності.

Медіа контент-аналіз, прес-клінінг та опитування споживачів як найпоширеніші методи вимірювання ефективності журналістики.

Соціальна відповідальність і професійна компетентність журналіста.

ТЕМА ДЕСЯТА

Свобода слова і журналістська діяльність

Філософські уявлення про свободу. Свобода як можливість без насилля, самостійно приймати рішення в будь-якій діяльності. Юридична, економічна та соціально-творча складові свободи. Діалектика свободи і необхідності.

Свобода друку та журналістської діяльності й основні шляхи її досягнення. **Свобода преси** як одна з політичних свобод (свобода доступу до інформації, свобода поширення інформації, свобода дотримування своєї думки без зовнішнього впливу). Свобода преси як право громадян та їх організацій вільно викладати свої погляди через газети, журнали, інші ЗМІ.

Структура поняття "свобода преси": 1) ЗМІ та юридичні умови їх існування; 2) ЗМІ та економічні умови їх існування; 3) ЗМІ та становище журналіста; 4) відносини між ЗМІ та політикою, 5) ЗМІ та підготовка і підвищення кваліфікації журналістів.

Компоненти свободи преси (за В. Владимировим): економічна самостійність ЗМІ; правовий захист свободи журналістської діяльності; політична незаангажованість редакцій, їх орієнтація на загальнолюдські цінності; творча свобода журналістів.

Правовий, економічний, історичний, філософський, політичний, моральний, психологічний, технічний аспекти проблеми свободи преси. Свобода преси і партійність. Засади ліберальної свободи преси та умови її здійснення.

Поняття про цензуру. Цензура як систематичний контроль за діяльністю журналістики та книговидання шляхом конституційних, судових, адміністративних заходів. *Політична* (представники різних гілок влади та політичних сил) та *ринкова* цензура (власники, рекламодавці). *Самоцензура* на рівні особистості (свідомі або неусвідомлені обмеження, які зумовлені особливостями виховання і світоглядної культури автора). Історія української цензурної політики.

Свобода творчості як визнання за автором права вільно, відповідно лише до своїх поглядів і уподобань відтворювати і витлумачувати об'єктивну реальність.

Свобода слова в міжнародних правових документах. Законодавчі акти про свободу слова та вільного одержання інформації в Україні. Конституція України як гарант свободи преси та журналістської діяльності у країні: Закони України "Про інформацію", "Про друковані ЗМІ", "Про радіо і телебачення", "Про науково-технічну інформацію", "Про захист інформації в автоматизованих системах", "Про інформаційні агентства", "Про рекламу", "Про державну таємницю" та інші.

ТЕМА ОДИННАДЦЯТА

Журналістика як система засобів масової інформації

Поняття про систему. Журналістика як система елементів, між якими існує закономірний взаємозв'язок чи взаємодія. *Система засобів масової інформації* як єдність відповідних компонентів, які виникають в різні історичні періоди (преса, радіо, телебачення, електронні медіа).

Варіативність підходів до аналізу діяльності журналістики як системи: 1) з розвитком телебачення починається нова ера в житті суспільства (М. Маклюен); 2) існує певна суперницька несумісність між пресою, радіо і телебаченням: пресі, наприклад, властива більша аналітичність, радіомовленню – оперативність, телебаченню, електронним медіа – велика сила емоційно-зорового впливу; 3) різні засоби масової інформації не суперечать, а доповнюють один одного, адже читачі газет водночас є і радіослухачами, і телеглядачами.

Властивості журналістики як системи: єдині суспільні функції, спільний об'єкт-аудиторія, тематична універсальність, актуальність, оперативність, аналітичність, емоціональність, безперервність, наступність і систематичність при передачі соціальної інформації.

Типологія ЗМІ та її засади (регіон обслуговування, тематична чи галузева спеціалізація, періодичність, тип аудиторії тощо).

Визначальні особливості преси, радіожурналістики, телебачення, електронних видань.

Газета як періодичне видання, що оперативно реагує на події життя. *Конститутивні ознаки газети*: періодичність виходу, універсальність змісту, актуальність повідомлень, гласність у подачі новин. *Типи газет, за В. Гагеманом*: газета думок, інформаційна газета, газета як засіб прибутку. Типологія сучасних газет. Аналітичність, послідовність, систематичність, "уречевлені" (закарбовані на папері) словесні знаки і зображення як атрибутивні ознаки преси тощо.

Радіо як спосіб бездротової передачі на відстань і приймання звуків та інших сигналів за допомогою електромагнітних хвиль, а також галузь науки, яка вивчає цей зв'язок.

Радіомовлення як засіб масової комунікації, що через радіоканали передає необмеженій кількості слухачів мовленнєві, музичні, драматичні та інші передачі з метою інформативно-емоційного впливу.

Оперативність, доступність та виразність як атрибутивні ознаки радіо. *Специфіка радіовпливу*: монополія звуку, всеохоплюваність, диференційованість передач, часова обмеженість як недолік тощо.

Виразальні мовленнєві засоби радіо: темп голосу, сила звуку, висота тону, тембр голосу, інтонація.

Телебачення як процес передачі на відстані й прийому на екран зображень рухомих та нерухомих об'єктів за допомогою технічних засобів електро- чи радіозв'язку.

Базові принципи телебачення: серійність, оперативність, сітка телемовлення, трансляційність повідомлень, континуальність, дискретність.

Специфіка телекомунікацій: екранність, наочність, симультанність, використання всіх каналів передачі інформації, масовість, синтетичність, безпосередність, камерність, неперервність.

Виразальні засоби телебачення: текстові, звукові, зображувальні, екранні, комп'ютерні.

Інтернет як самокерована спільнота, яка являє собою комп'ютерну мережу, що складається з менших мереж. Інтернет як новий тип журналізму.

Електронні медіа не лише як електронні варіанти друкованих видань, програм радіомовлення та телебачення, а й віртуальні газети, журнали, програми радіомовлення й телебачення, які існують тільки в мережі Інтернет ("Українська правда", "Форум", "Оглядач").

Електронна газета як комп'ютерна суміш тексту, графіки, кольорових фотографій, звуку та відео. *Основні риси комп'ютерних газет*: позитивні – глобальний доступ до матеріалів, інтерактивність, інфоцентричність, виключна оперативність, гнучкість, персональна орієнтованість, економність тощо; негативні – наголошення на "автентичності" замість дотримання коректності відображення подій, нехтування ustalеними правилами журналістики, гіперболізована суб'єктивність точки зору замість об'єктивного висвітлення подій.

Телетекст і телематика як результат синтезу телебачення і преси, телебачення і комп'ютера.

Інфраструктура журналістики як система життєзабезпечення журналістики як соціального інституту: інформаційні агентства та служби обміну інформацією, прес-центри і служби ПР, рекламні агентства, система роботи з кадрами, технічні засоби для виробництва інформації, організаційно-керувальна інфраструктура.

МОДУЛЬ ТРЕТІЙ ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ТВОРЧІСТЬ

ТЕМА ДВАНАДЦЯТА Журналістський твір у системі інших текстів масово-інформаційних потоків

Поняття про *текст*. Текст як система знаків, яка певною мірою відмежована від інших систем. Текст як будь-яка послідовність слів (знаків), зведена за правилами даної системи мови, що становить собою єдине ціле; особлива форма побудови усного чи писемного мовлення. Текст – відтворені на письмі або друком авторська праця, висловлення, документи; основна частина друкарського набору тощо. Журналістські твори як тексти.

Засоби організації журналістського тексту: сюжет, конфлікт, композиція. *Сюжет* як система відтворених подій, покладених в основу журналістського твору, та *фабула* – поданий у причинно-часовій послідовності ланцюг подій, пригод, випадків. Сюжет у художньому та журналістському творах. *Типи журналістських сюжетів*: подієвий, проблемний, змішаний.

Конфлікт у журналістському творі як відображення здебільшого документованих, реальних суперечностей життя.

Композиція як побудова твору, поєднання усіх його компонентів у цілісність, зумовлену логікою зображеного, світоглядною позицією журналіста, орієнтацією на адресата. *Типи композицій*: лінійна, кільцева, розімкнута, асоціативна, поступальна, композиція-паралелізм, композиція-антитеза.

Формальні елементи організації газетного тексту: заголовок, лід, зачин та закінчення, вріз, вставка, винос.

Функції та закони заголовка. *Типологія заголовків*: інформаційний, мотивуючий, спонукально-наказовий, проблемний, констатуючо-описовий, рекламно-інтригуєчий та інші типи.

Лід як перший провідний абзац журналістського матеріалу, що розміщується після заголовку й перед основним текстом. Інформаційна й мотивуюча функції ліду. *Правила побудови ліду*. *Типологія лідів*: інформаційний, довідково-історичний, фабульно-інтригуєчий, образний, тезисний, резюмуючий та інші.

Форми вступної частини: узагальнюючий вступ, модифікований вступ, анонімний вступ. Типи початків вступної частини: з питання "хто?", "що?"; з питання "коли?", "де?"; з питання "як?"; з питання "чому?"; початок, що нагадує інтригуєчий заголовок; початок із цитати.

Функції вставок та виносів у журналістських текстах.

Діахронія та синхронія тексту. Твір як породження не тільки одного автора, а як реалізація сукупного досвіду попередніх поколінь, який систематизується в авторській уяві і робить твір плодом "колективної творчості", своєрідним текстуальним діалогом (Р. Барт, Ю. Кристева, М. Бахтін).

Поняття про інтертекстуальність у журналістиці. *Інтертекстуальність* як сфера таких міжтекстових відношень, за яких відомі вислови, імена, символи тощо інтерпретуються автором твору з метою надання їм нового значення та для підкреслення власної думки. Інтертекстуальність як органічна властивість тексту включати в себе сторонні елементи, перетворюючи їх на свої. *Види інтертекстуальності*: генетична, інтенціональна, іманентна та рецепційна.

Поняття про інтертекст ("вертикальний контекст" твору): *текстуальні зв'язки* – безпосередні прояви в тексті його співвідношень з іншими текстами; *контекстуальні зв'язки* – опосередковані, які сприймаються через контекст, відношення тексту до текстів, які в ньому проявляються; *метатекстуальні зв'язки* – безпосередньо-опосередковані, такі, що сприймаються безпосередньо, але через твір як динамічну іноформу.

Алюзія, цитація та ремінісценція як прояви інтертекстуальності.

Алюзія як натяк, стилістична фігура, що виражається у співвідношенні головного тексту з досить відомими історичними і літературними фактами, подіями, персонажами, фразами з розрахунку на ерудицію читача, покликаного розгадати "закодований зміст".

Цитація як використання у тексті уривку іншого тексту (твору), вислову, що наводиться для підтвердження певної думки з дотриманням особливостей чужого висловлення (афоризми, прислів'я, крилаті вислови тощо).

Ремінісценція як відчутний у творі відгомін іншого твору, що може проявлятися у подібності композиції, стилістики, фразеології; здійснюване автором нагадування читачеві про більш ранні літературні факти та їх текстові компоненти.

Особливості інтертекстуальності в сучасних журналістських творах.

ТЕМА ТРИНАДЦЯТА

Жанри журналістики

Поняття роду в літературознавстві та журналістиці: варіативність підходів. *Рід* як група жанрів, об'єднаних спільними ознаками.

Жанр як змістово-формальна єдність, як усталений тип твору, який склався історично і відзначається особливим способом освоєння життєвого матеріалу та характеризується чіткими ознаками структури.

Жанровий різновид як конкретна складова жанру.

Критерії поділу журналістських творів на жанри: об'єкт відображення, спосіб відображення (аналітичний, фактографічний, образний), призначення журналістського виступу, масштаб охоплення дійсності та

масштаб узагальнень, ступінь авторської оцінки відображуваного, літературно-стилістичні особливості.

Три жанрові єдності в журналістиці: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні жанри.

Загальна характеристика інформаційних жанрів. Головна мета – інформувати читача про те, що відбулося (відбувається, буде відбуватися), та називати, не коментуючи, факти з реального життя. *Новина* як таке повідомлення, у якому йдеться про щось досі невідоме, що щойно відбулося і заслуговує на увагу громадськості. *Подієва інформація та її загальна характеристика:* лаконізм, оперативність, об'єктивність, невтручання у виклад за допомогою власних суджень та оцінок, певна подія, факт в основі новини. *Жорсткий та м'який способи подачі коротких новин.* Принцип "перевернутої піраміди" ("перевернутого трикутника").

Хроніка як стисле повідомлення в 1-2 речення про те, що відбулося, сталося, відбудеться або станеться. Тематично, територіально чи часово об'єднані повідомлення-хроніки.

Анонс як коротке або розширене повідомлення про те, що має відбутися найближчим часом.

Замітка як стисле повідомлення за окремим фактом. *Стилетворчі особливості жанру:* наявність факту, новизна інформації, соціальна значимість того, що повідомляється, оперативність. Лінгвістичні особливості замітки: використання нейтральної лексики, наявність стандартних високоінформативних елементів, імен, прізвищ, чисел, спеціальних слів, термінології, використання речень з однорідними членами.

Репліка як критична експресивна, нерідко в'їдлива замітка з певного приводу, написана легко, з гумором, іронією чи сарказмом.

Репортаж як інформаційний жанр, предметом якого є цікаві для громадськості події дня. *Роль та функції авторського "я"* у репортажі. Гнучкість, рухливість, багатозначність як основні риси авторської мови репортажу. Авторські відступи та коментарі у репортажі, діалоги з учасниками подій. *Етапи роботи над репортажем:* постановка теми, пошук матеріалу (час, умови, місце події); розташування матеріалу у відповідності до структури жанру репортажу; "одягання" думок у слова.

Інтерв'ю як інформаційний жанр, який передає необхідну інформацію у вигляді діалогу – запитань і відповідей. Позиція інтерв'юера (журналіста) та інтерв'юованого (співрозмовника) в інтерв'ю. *Жанрові різновиди інтерв'ю:* інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-діалог, колективне інтерв'ю, інтерв'ю-замальовка, інтерв'ю-нарис, інтерв'ю-анкета. Роль недіалогічних елементів в інтерв'ю.

Дорожні нотатки як авторська розповідь про поїздку на певний об'єкт, у певну географічну точку (країну) тощо.

Загальна характеристика аналітичних жанрів. Завдання аналітичної журналістики та загальнотеоретичні методи пізнання дійсності (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, логічний та гіпотетичний методи).

Етапи роботи над аналітичними жанрами: тематизація (зазначення предмета матеріалу, визначення його місця), аналіз (не лише опис проблеми чи

події, але й погляд на них "проти світла"), актуалізація (показ, чому ця проблема чи подія хвилює читача), конкретизація (зведення теми до прийняттого масштабу та відсортування другорядного), фокусування (визначення в темі найголовнішого, виведення основної думки чи тези), генералізація (вихід за межі окремого випадку, показ контексту проблеми чи події), персоналізація (розгляд теми не абстрактно, а спроба оживити її завдяки посиланням на певні особи).

Кореспонденція як найпоширеніший журналістський жанр, в якому аналізується, як правило, окремий факт, подія, явище.

Стаття – основний журналістський жанр, що характеризується широтою та глибиною аналізу фактів, їх зіставленням, узагальненням тощо. Теоретичні, пропагандистські, проблемні, наукові та інші різновиди статей. Аргументація та суперечності, зіткнення різних точок зору у статті.

Коментар як жанр журналістики, головним завданням якого є роз'яснити ситуацію, показати головних дійових осіб, розвинути і висловити думку, обґрунтувати певну ідею.

Рецензія як основний жанр критики, що відображає, інтерпретує та аналізує явища та факти з мистецької чи наукової сфер. *Об'єкт та предмет рецензії. Структурно-необхідні компоненти рецензії:* 1) повідомлення про витвір мистецтва, його автора, місце, час створення, 2) аналіз теми та ідеї – змісту мистецького витвору, 3) аналіз засобів вираження теми та ідеї, системи образів, майстерності – художньої форми, 4) визначення місця твору у життєтворчості автора в сукупності з його іншими творами з даної тематики. Рецензія як актуальний, поліадресатний, поліфункціональний, емоційний та стилістично-гібридний жанр.

Журналістське розслідування як жанр і аналітичний метод дослідження реальних явищ. Етапи роботи над журналістським розслідуванням: постановка проблеми; збір та опрацювання усієї наявної документації та архівів з цього питання; визначення усіх можливих гіпотез; перевірка за можливості версій та гіпотез; формулювання висновку.

Загальна характеристика художньо-публіцистичних жанрів. Функції художньо-публіцистичних жанрів.

Нарис як найпоширеніший художньо-публіцистичний жанр, у якому досліджуються реальні життєві явища через людські долі та характеристики з метою впливу на соціальну практику, формування особистості, її орієнтації у системі соціально-політичних і духовних цінностей.

Сюжетні та описові нариси. *Сюжетні портретні і проблемні* нариси. *Форми побудови безсюжетного нарису:* хронікальна побудова, структурна, нариси у вільній (есеїній) формі.

Стильові ознаки нарису: максимально наближене до читача авторське "я", інтимізація викладу, ескізність, документальність, типізація героя, образність, асоціативність, доля вимислу.

Зарисовка як різновид нарису, менша за обсягом, порушує локальніші проблеми або розповідає про окремі сторони життя людини чи окремі риси її характеру.

Етюд як частина майбутнього великого нарису, його деталь.

Есе як художньо-публіцистичний жанр, у якому автор вільно трактує літературну, естетичну, філософську чи іншу проблему, особливо не переймаючись систематичністю викладу, аргументацією висновків на порушену проблему. *Стилетворчі ознаки есе*: розкутість думки; насиченість філософськими роздумами і сентенціями; особистісний характер сприйняття, "етюдність" вирішення теми; прагнення автора до самоствердження; вільна композиція та форма викладу матеріалу. *Опис і роздум* як два типи мови в есе. *Жанрові різновиди есе*: есе-рецензія, есе-художня замальовка, есе-замітка, есе-щоденниковий запис, есе-лист. *Лінгвістичні особливості есе*: повтор ключових слів, інверсія, ампліфікація тощо.

Фейлетон, памфлет, гумореска, пародія, епіграма, епітафія та колючі рядки як *сатирично-гумористичні жанри*.

Прийоми наочно-образного узагальнення в художньо-публіцистичних жанрах: метафора, метонімія, уособлення, оксюморон, літота, гіпербола, фантазія, асоціація тощо.

Інфографія: загальна характеристика.

ТЕМА ЧОТИРНАДЦЯТА

Журналістика як духовно-практичне освоєння дійсності

Журналістика як вид творчої діяльності. Критерії творчої індивідуальності журналіста. Обов'язки журналіста у справі виготовлення інформації. Умови спеціалізації журналіста.

Художній, науковий і практичний типи мислення у журналістиці. Провідні ознаки практичного мислення. Синтез документального і художнього в журналістському творі: залежність і взаємодія.

Журналістська майстерність як феномен. Складові журналістської майстерності. Журналістика в контексті інших видів творчості.

Семантичний, синтаксичний та прагматичний аспекти творчості. Аналітико-інтегруюча праця журналіста. *Факт* як дійсна подія, судження або в інший спосіб зафіксована реальність (реальний факт і факт зафіксований). *Події* й *узагальнюючі факти*. *Статистика* як різновид фактів.

Типи фактів за функціями: 1) вхідні факти, що кладуться в основу теми твору; 2) деталізуючі факти, що ілюструють, пояснюють, уточнюють зміст твору; 3) вихідні факти, до яких автор приходиться шляхом своїх міркувань на основі вхідних і деталізуючих фактів; 4) посилкові факти, на які автор посилається в тексті, примітках тощо. Документальний факт і факт у журналістському творі.

Вимоги до роботи з фактом: об'єктивність, причинно-наслідкове сприйняття, історизм, діалектичність.

Докази та аргументи в журналістиці (фактично-документальні, психологічні, образні аргументи). *Типологія фактично-документальних аргументів*: аргументи у вигляді фактів життя, аргументи у вигляді фактів науки, аргументи у вигляді документальних даних.

Специфіка образності у журналістиці: персоніфікація ідеї, зредукованість, використання ремінісценцій, ліричні засади.

Аналіз і синтез у журналістиці. Форми аналізу: пряма аналітична дія, коментування, виклад логічного чи хронологічно-послідовного ланцюжка подій, відтворення ходу власної думки, інтерв'ю та посилення (цитування). Синтетичний, універсальний характер журналістики.

Редакторська діяльність як творчість.

ТЕМА П'ЯТНАДЦЯТА

Публіцистика як серцевина журналістики

Публіцистика – стрижень журналістики. Публіцистика як твори, в яких висвітлюються актуальні, світоглядні, політичні та інші погляди, явища та важливі питання поточного життя, освоєння яких характеризується поєднанням логічно-абстрактного й конкретно-образного мислення, результатом чого стає твір, спрямований на дослідження, узагальнення й пояснення явищ життя, з метою впливу на громадську думку й суспільну свідомість. *Функції публіцистики*: формування громадської думки, викликання змін у суспільній свідомості. *Об'єкт і предмет публіцистики*. Уся реальна дійсність як об'єкт публіцистики. Соціальна дійсність, суспільно-політичний аспект виробничих, економічних, мистецьких, наукових та інших явищ життя і проблем як предмет публіцистики.

Проблемна ситуація у публіцистиці. *Документалістика* як частина публіцистики. *Вимисел* у публіцистиці.

Головні елементи структури публіцистичного твору: оповідач, публіцистична ідея, публіцистичний конфлікт.

Природа публіцистичного образу та його різновиди: словесний образ, деталь, образ-картина, образ-персонаж.

Особливості публіцистичного конфлікту: виявлення суспільно-політичної основи, оголошення підтексту, розшифрування таємниць, виявлення причинно-наслідкових зв'язків. *Типи публіцистичного конфлікту*: обставинний конфлікт, міжперсональний конфлікт, внутрішньо-психологічний конфлікт.

Публіцистичність як стильова ознака письма.

Місце публіцистики в духовному житті України.

ТЕМА ШІСТНАДЦЯТА

Інформаційне суспільство й інформаційний простір

Поняття і специфіка нового типу цивілізації – інформаційного суспільства, головним фактором розвитку якого є виробництво та використання науково-технічної та іншої інформації.

Основні теорії інформаційного суспільства (М. Маклюен, Д. Белл, Е. Тоффлер, М. Ракітов, І. Масуда та інші).

Варіативність визначення головних ознак інформаційного суспільства.

М. Ракітов: максимальний доступ до будь-якої інформації; активний розвиток інформаційних технологій; розвинені інфраструктури для створення національних інформаційних ресурсів; прискорена автоматизація усіх сфер і галузей виробництва й керування; радикальні зміни соціальних структур, поява "робітника інтелектуальної праці" ("knowledge-worker").

Е. Тоффлер: деконцентрація виробництва та населення; різке зростання інформаційного обміну; переважання самокерівних політичних систем; подальша індивідуалізація особистості при збереженні солідарних стосунків між людьми.

Д. Белл: заміна фігур підприємця, бізнесмена, керівника промислового підприємства "новими людьми": вченими, математиками, економістами та представниками нових інтелектуальних технологій.

І. Масуда: активний розвиток комп'ютерних технологій, головна функція яких полягає в заміні праці людського розуму; становлення ринку "кордону пізнаного"; інтелектуальне виробництво як провідна галузь економіки, продукція якої може акумулюватися та передаватися за допомогою нових телекомунікаційних технологій.

М. Маклюен інформаційні технології розглядав як головний фактор, який впливає на формування соціально-економічної основи суспільства. Телекомунікаційні та комп'ютерні мережі як нервова система в утворенні "глобальних об'ємів", де все настільки пов'язане, що в результаті утворюється величезне "глобальне село".

Інформаційне суспільство та інформаційний простір (біосфера, ноосфера та інформосфера).

Інтернет як новий тип журналізму та нові інформаційні технології.

Інформаційний глобалізм та пошук "компенсуючих моделей альтернативного майбутнього".

Медіасередовище. Медіатована реальність, тобто відображена реальність, яка створюється у свідомості людей під впливом ЗМІ і в першу чергу – телебачення.

Медіаміфологія як стійкий комплекс ілюзорно-примітивних уявлень про життя (життєві цінності, ідеали, конфлікти та шляхи їх вирішення), що виникають у свідомості телеглядачів під впливом мильних опер, фільмів, кліпів тощо. *Архетипи та симулякри* сучасного інформпростору.

Медіаграмотність як уміння критичної постановки питань відносно всього того, що бачить, чує та читає сучасний споживач, усвідомлена підтримка критичної дистанції щодо ставлення до популярної культури та опір маніпуляціям.

Медіаекологія як дотримання інформаційного екобалансу.

ТЕМА СІМНАДЦЯТА

Осмищення журналістичкознавчих проблем у новітній філософії

Множинність підходів до концепцій ЗМІ: теорія кулі та підшкірних ін'єкцій, теорія селективної експозиції (П. Лазарсфельд, Б. Берельсон), теорія дифузії (К. Роджерс), теорія культивування (Дж. Гернбер), теорія викривлення новин (У. Ліппман), теорія користі й задоволення, теорія залежності тощо.

"Чотири теорії преси" Ф. Сіберта, Т. Петерсона, У. Шрамма. Авторитарна, ліберальна, тоталітарна моделі журналістики та медіа соціальної відповідальності.

Теорія культурної еволюції як послідовної зміни засобів масової інформації М. Маклюена. Періодизація соціально-історичного процесу за М. Маклюеном: *I етап* ("усне" суспільство) – первісна дописемна культура, заснована на принципах природності й колективності способу життя, сприйняття й розуміння навколишнього світу завдяки усним формам зв'язку й передачі інформації; *II етап* ("рукописне", "книгодруковане" суспільство) – культура писемно-друкована, що замінила усно-емоційні форми спілкування книжковими й затвердила дидактизм, індивідуалізм і націоналізм; *III етап* – сучасний, що відходить від принципів "гутенбергової галактики" у бік відродження природного слуховізуального багатомірного сприйняття світу, але на новій електронно-індустріальній основі за допомогою радіотелевізійних засобів масової комунікації.

"Галактика Гутенбегра" та ідея "глобального села". Гарячі (інформаційно насичені ЗМІ, такі, що потребують осмищення й вивчення – преса, радіо) та *холодні медіа* (такі, що заповнюють недолік інформації активним залученням споживача в акт співпереживання – телебачення).

Теорія маскомунікативної "мозаїчної культури" А. Моля. Кількісно-якісний підхід до інформації (інформація як міра непередбачуваності та оригінальності). Дослідження засобів масової інформації як "культурної" та "комунікативної" одиниць (Дж. Бекелоні, П. Шафер).

ТЕМА ВІСІМНАДЦЯТА

Загальні тенденції сучасних засобів масової інформації

Основні тенденції розвитку сучасної журналістики: монополізація, інтернаціоналізація, уніфікація, комерціалізація.

Інформаційна, прецизійна ("соціологічна"), інтерпретаційна, розслідувальна та інвестигативна ("викривальна") журналістика. "Нова журналістика" межі ХХ–ХХІ століть.

Новітні тенденції розвитку жанрової системи та їх інтерпретація. Стилїстика сучасної журналістики: тенденції до посилення інформативності, трансформації на користь інформаційних жанрів, іронічність як своєрідний спосіб непрямой оцінки, "стеб" як стиль сучасної журналістики, посилення авторського "я".

Національне питання в сучасній журналістиці. Проблеми збереження національного суверенітету України в інформаційному просторі.

Журналістика і відкрите суспільство: сучасні моделі масових комунікацій.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ "ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ"

Тема I

Загальне поняття про журналістику

ПЛАН

1. Журналістика як соціальний інститут.
2. Журналістика як влада. Форми журналістської влади.
3. Журналістика як бізнес.
4. Журналістика як різновид комунікації.
5. Журналістика як спосіб маніпулювання масовою свідомістю.

Контрольні запитання і завдання:

1. Схарактеризувати журналістику як сукупність професій, необхідних для забезпечення журналістської діяльності.
2. Проаналізувати, у яких ЗМІ (преса, радіо, телебачення, електронні медіа) спрацьовує коаксіальний та ретіальний типи комунікації.
3. За формулою Л.Лассуелла схарактеризувати окремі канали передачі масової інформації: пресу, радіо, телебачення, електронні медіа.
4. Пояснити особливості тлумачення і вживання термінів "засоби масової інформації", "засоби масової комунікації" та "мас-медіа".
5. Назвати можливі прийоми маніпулювання масовою свідомістю в журналістиці, навести приклади.

Література

1. Ворошилов В. Журналистика: Учебник. – СПб: Издательство Михайлова В. А., 2001. – 304 с.
2. Григораш Д. Журналистика у термінах і виразах. – Львів: Вища школа, 1974. – 296 с.
3. Здоровега В. Вступ до журналістики: Конспект лекцій. – Львів: Вища школа, 1975. – 111 с.
4. Корконосенко С. Основы журналистики: Учебник для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 286 с.
5. Лазутина Г. Основы творческой деятельности журналиста: Учебник для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 240 с.
6. Масова комунікація: Підручник / А. Москаленко, Л. Губерський, В. Іванов, В. Вергун. – К.: Либідь, 1997. – 216 с.
7. Михайлин І. Основы журналистики: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 284 с.
8. Москаленко А. Вступ до журналістики: Підручник. – К.: Школяр, 1997. – 300 с.

9. Подолян М. Першооснови журналістської творчості: Конспект лекцій. – К.: ЦВП, 1997. – 24 с.
10. Почепцов Г. Теория и практика коммуникации. – М., 1998. – 352 с.
11. Прохоров В. Введение в теорию журналистики: Учебное пособие. – М.: РИП-холдинг, 2001. – 322 с.

Тема II

Функції журналістики

ПЛАН

1. Тлумачення функцій журналістики українськими й зарубіжними журналістикознавцями (В. Гагеман, Ф. Бонд, В. Владимиров, В. Ворошилов, С. Корконосенко, І. Михайлин, А. Москаленко, Є. Прохоров).
2. Інформаційна функція журналістики й функція формування громадської думки.
3. Організаційна функція журналістики.
4. Функція соціальної критики в журналістиці.
5. Культурна, виховна та розважальна функції сучасних медіа.

Контрольні запитання і завдання:

1. На прикладі сучасних молодіжних видань схарактеризувати соціально-психологічні функції журналістики: соціального опосередкування, соціальної ідентифікації, контакту з іншою особою, самоствердження.
2. Пояснити особливості формування засобами масової комунікації інтерпретативних спільнот.
3. Довести чи спростувати можливість журналістики забезпечувати опосередковану міжлюдську взаємодію, що сприймається як безпосередня.
4. Конкретний газетний текст проаналізувати за функціями, які він виконує. Визначити пріоритетні функції матеріалу.

Література

1. Богомолова Н. Социальная психология печати, радио и телевидения. – М.: МГУ, 1991. – 127 с.
2. Владимиров В. Основы журналистики в понятиях и комментариях: Учебное пособие. – Луганск: Издательство ВУГУ, 1998. – 144 с.
3. Ворошилов В. Журналистика: Учебник. – СПб: Издательство Михайлова В.А., 2001. – 304 с.
4. Михайлин І. Основи журналістики: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 284 с.
5. Москаленко А. Основи журналістики: Тексти лекцій. – К.: ВПЦ "Київський університет", 1994. – 135 с.

6. Прохоров В. Введение в теорию журналистики: Учебное пособие. – М.: РИП-холдинг, 2001. – 322 с.

7. Хилько Н. Роль аудиовизуальной культуры в творческом самоосуществлении личности. – Омск: Изд-во Сибирского филиала Российского ин-та культурологии, 2001. – 446 с.

Тема III **Журналістика як наука**

ПЛАН

1. Теорія журналістики як наука.
2. Об'єкт і предмет теорії журналістики, головні категорії.
3. Історія журналістики як наука.
4. Система пражурналістських явищ.
5. Обставини появи власне журналістики.
6. Загальна характеристика історичних типів журналістики.

Контрольні запитання і завдання:

1. Схарактеризувати пражурналістські явища епохи Античності та Середньовіччя.
2. Обґрунтувати причини виникнення власне журналістики.
3. Пояснити особливості становлення й розвитку журналістики в Україні.
4. З'ясувати роль появи радіо та телебачення для журналістики як соціального інституту.
5. Простежити, як змінилися газети та журнали від часу своєї появи до сучасності.
6. З'ясувати роль та специфіку нового типу журналістики кінця ХХ століття – електронних медіа.
7. Пояснити, як присутність чи відсутність засобів масової інформації впливає на суспільство.

Література

1. Бебик В., Сидоренко О. Засоби масової інформації поскомуністичної України. – К.: Б.в., 1996. – 124 с.
2. Беспалова А., Корнилов Е., Корочинский А. и др. История мировой журналистики. – Ростов-на-Дону: Старые русские, 2000. – 300 с.
3. Ворошилов В. История журналистики России: Конспект лекций. – Спб.: Изд-во Михайлова В.А., 2000. – 63 с.
4. Животко А. Історія української преси / Упор. та прим. М. Тимошика. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
5. Зернецька О. Нові засоби масової комунікації (соціокультурний аспект). – К.: Наукова думка, 1993. – 131 с.

6. История мировой журналистики: Учебное пособие / Беспалова А. и др. – М.: Март, 2004. – 427 с.
7. История печати: Антология. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 419 с.
8. Крупський І. Українська газета як художньо-поліграфічний феномен: історія, сучасний стан, перспективи розвитку. – Львів, ЛДУ, 1993. – 103 с.
9. Михайлин І. Історія української журналістики. Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики: Підручник для вищої школи. – Х.: Прапор, 2005. – 320 с.
10. Москаленко А.З. Теорія журналістики: Навчальний посібник. – К.: Ексіб, 2002. – 334 с.
11. Прохоров Е. Ведение в теорию журналистики: Учебное пособие. – М.: РИП-холдинг, 2002. – 322 с.

Тема IV

Журналіст як суб'єкт масово-інформаційної діяльності

ПЛАН

1. Позитивні й негативні аспекти професії журналіста.
2. Особисті якості журналіста і їх вплив на журналістський текст.
3. Роль фахової освіти для журналіста в сучасному медіа-середовищі.
4. Критерії професіоналізму в журналістиці.

Контрольні запитання і завдання:

1. Обґрунтувати творчий характер професії журналіста.
2. Довести чи спростувати тезу про те, що сучасний журналіст повинен бути психологом, соціологом, педагогом, актором і режисером.
3. Охарактеризувати зв'язок сучасної журналістики та сфери арт-менеджменту.
4. Проаналізувати конкретний журналістський матеріал на предмет наявності в ньому вказівок на особисті якості журналіста-автора: вік, тип темпераменту, гендерні особливості тощо.
5. Подати своє розуміння вислову російського публіциста В. Аграновського "Наша рівна, скромна, гідна, твереза поведінка – гарантія не тільки успішного збору матеріалу, але й нормального його проходження на газетній полосі".

Література

1. Владимиров В. Журналистика, особа, суспільство: проблема розуміння. – К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2003. – 220с.
2. Еврет Д. Учебный посібник репортера. – К.: Index Промедіа, 1999. – 23с.

3. Засорина Т., Федорова Н. Профессия – журналист. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1999. – 318с.
4. Клепиков О., Кучерявий І. Основи творчості особи. – К.: Вища школа, 1996. – 287с.
5. Кузнецова О. Журналістська етика та етикет: Основи теорії, методики, дослідження трансформації незалежних видань України, регулювання моральних порушень. – Львів: Світ, 1998. – 412с.
6. Михайлин І. Основи журналістики: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 284 с.
7. Моисеев В. Журналистика и журналисты (о самой интересной профессии). – К.: Дакор, 2002. – 400 с.
8. Шостак М. Репортер: профессионализм и этика. – М.: РИП-холдинг, 2002. – 164 с.

Тема V Професійна підготовка журналістів

ПЛАН

1. Перші вузи, у яких розпочали професійну підготовку журналістів.
2. Розвиток журналістської освіти в Україні.
3. Сучасні журналістські спілки й організації.
4. Загальний аналіз сучасних періодичних видань з журналістики.

Контрольні запитання і завдання:

1. Схарактеризувати суспільно-історичні умови, за яких відбувалося становлення журналістської освіти в Україні в першій половині ХХ століття.
2. Пояснити роль університетської освіти для формування сучасного журналіста як медіа-фахівця.
3. Схарактеризувати типи журналістської освіти з визначенням та обґрунтуванням домінуючого типу в Україні.
4. Обґрунтувати основні відмінності журналістської освіти в таких країнах, як Франція, Великобританія, Німеччина, США, Канада та Австралія.
5. Проаналізувати специфіку впливу закордонного досвіду на сучасну медіа-освіту в нашій державі.

Література

1. Бахметьєва А. Роль класичного університету у формуванні масово-інформаційної системи регіону // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія *Філологія*. – 2007. – № 766. – С. 15–19.
2. Богуславський О. Журналістська освіта сьогодні, або Хочеться по-нашому, але так, як у них // <http://www.mediakrytyka.info>

3. Даниленко С. Європейська журналістика: система підготовки журналістів у Німеччині // Вісник Київського університету. Серія: Журналістика. – К., 1996. – Вип. 3. – С. 91–99.
4. Здоровега В. Підготовка журналістів: погляди збоку і зсередини // Дзеркало тижня. – 2000. – № 39. – 13 жовтня.
5. Іванов Д. Проблеми формування професійної культури українського журналіста в умовах сучасного медіапростору // <http://journalib.univ.kiev.ua>
6. Манаєв О.Т. Теоретичні витoki тоталітарної моделі масової комунікації // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 5. – С. 15–20.
7. Національна спілка журналістів України: Практичний довідник / Ред., упоряд. Ю. Михайліченко. – К.: НСЖУ, 2004. – 80 с.
8. Нові моделі навчання журналістів: час від слів переходити до справ // <http://telekritika.ua/media-corp/lyudi/2005-05-31/3909>
9. Савченко Л.Р. Парадоксы журналистского образования в контексте современности // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія *Філологія*. – 2007. – № 766. – С. 19–23.
10. Свитич Л. Профессия: Журналист: Учебное пособие. – М.: Аспект-Пресс, 2003. – 255 с.
11. Федоров А. Медиаобразование: теория и методика. – Ростов-на-Дону: ЦВВР, 2001. – 708 с.
12. Шостак М. Репортер: Профессионализм и этика. – М.: РИП-холдинг, 2002. – 164 с.

Тема VI

Журналістика як галузь масово-інформаційної діяльності

ПЛАН

1. Специфіка тлумачення терміна "інформація" в різних науках.
2. Атрибутивний і функціональний підходи до інформації.
3. Зміст термінів "соціальна інформація" й "масова інформація".
4. Рівні і форми масової інформації.
5. Дезінформація й інформаційних хаос.

Контрольні запитання і завдання:

1. Назвати та схарактеризувати типи соціальної інформації у журналістиці.
2. Визначити критерії й основні ознаки масової інформації.
3. Схарактеризувати журналістику як вид інформування.
4. Простежити особливості перетворення індивідуальної, професійної, наукової й художньої інформації на масову. Навести приклади.
5. Проаналізувати газетний (телевізійний) журналістський матеріал на предмет наявності в ньому масової інформації. Довести чи спростувати, що

масова інформація в аналізованому тексті є актуальною, оперативною, доступною, документальною, спрямованою на масову аудиторію.

6. Пояснити судження українського журналістикознавця З. Дмитровського про те, що "найпростіше, найлаконічніше журналістське повідомлення – це, говорячи мовою загальної теорії інформації, кібернетики, інформація вторинна".

Література

1. Грабельников А. Массовая информация в России: от первой газеты до информационного общества. – М.: Изд-во РУДН, 2001. – 330 с.
2. Гриценко О. Суспільство, держава, інформація. – К.: Київ. ун-т, 2001. – 165 с.
3. Кашлев Ю. Массовая информация и международные отношения. – М.: Международные отношения, 1981. – 256 с.
4. Копиленко О. Влада інформації. – К.: Україна, 1991. – 106 с.
5. Массовая информация и коммуникация в современном мире: Реферативный сборник. Ч.2. – М.: ИНИОН, 1991. – 215 с.
6. Массовая информация и общественное мнение молодежи. – К.: Наукова думка, 1990. – 283 с.
7. Москаленко А. та ін. Основи масово-інформаційної діяльності: Підручник. – К.: Київський національний університет імені Т.Шевченка, 1999. – 627 с.
8. Семенюк Э. Информационный подход к познанию действительности. – К.: Наукова думка, 1988. – 238 с.
9. Урсул А. Природа информации: Философский очерк. – М.: Политиздат, 1968. – 288 с.

Тема VII

Джерела й методи збору суспільно значущої інформації в журналістиці

ПЛАН

1. Варіативність підходів до типології інформаційних джерел у журналістиці.
2. Види збереження інформації.
3. Типи й функції основних інформаційних ресурсів для журналіста.
4. Спілкування, спостереження та робота з документами як методи збору інформації в журналістиці.

Контрольні запитання і завдання:

1. Проаналізувати специфіку та функції редакційних і позаредакційних інформаційних ресурсів для журналіста.

2. Обґрунтувати відповідь на питання, чи повинен журналіст бути спостережливим та протягом життя розвивати у собі цю рису.
3. Визначити ступінь ефективності кожного з методів отримання інформації у журналістиці.
4. Подати своє розуміння тези, що "журналіст повинен бачити все, але відбирати найнеобхідніше".
5. Пояснити, де і коли у журналістиці можуть використовуватися прийоми нейролінгвістичного програмування.
6. Назвати та охарактеризувати різні типи методу інтерв'ю у журналістиці.
7. У малих групах провести загальну і конкретну підготовку до інтерв'ю з однокласником: визначити соціально-психологічний тип співрозмовника, скласти відповідний темі питальник, спланувати бесіду, вибрати та обґрунтувати модель поведінки журналіста під час інтерв'ю тощо.
8. Провести інтерв'ю й проаналізувати його хід. Звернути увагу на дотримання чи недотримання принципів толерантного ставлення до співрозмовника.
9. Пояснити вислів українського журналістознавця В. Здоровеги "Журналіст, як і художник, ніколи не може передбачити, як і коли знадобиться те чи інше спостереження".
10. Назвати й схарактеризувати способи перевірки фактичних відомостей у журналістиці.
11. Подати своє розуміння твердження В. Ученової про те, що "будь-який документ більшою або меншою мірою точно фіксує сукупність граней окремого явища, події, об'єктивного факту. Однак за будь-якої точності такої фіксації не варто забувати, що документальний факт не повністю адекватний тому реальному факту, який він відображає".

Література

1. Журналист в поисках информации: Сборник материалов для работников СМИ и будущих журналистов / Отв. ред. А. Симонов. – М.: Галерея, 2000. – 111 с.
2. Иванов В. Социология массовой коммуникации. – К.: Центр вільної інформації, 1999. – 211 с.
3. Лизанчук В., Кузнецова О. Методи збирання і фіксації інформації у журналістиці: Навчальний посібник. – К.: МНК ВО при Мінвузі УРСР, 1991. – 200 с.
4. Лубкович І. Соціологічні методи збору інформації // Лубкович І. Соціологія і журналістика: Навчальний посібник. – Львів: Видав. Центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – С.37–80.
5. Лукина М. Технология интервью: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2005. – 192 с.
6. Мельник Г. Общение в журналистике: секреты мастерства. – СПб., М., Х., Минск: Питер, 2005. – 216 с.
7. Отт У. Вопрос + ответ = интервью. – М., 1991. – 381 с.

8. Рэндалл Д. Универсальный журналист / Пер. с англ. А. Порьяза, под ред. В. Харитоновы. – Вел. Новгород, СПб, 1999. – 180 с.
9. Стейнар К. Исследовательское интервью. – М.: Смысл, 2003. – 302 с.
10. Таловов В. Труд журналиста: Методика и техника журналистского наблюдения. – Л., 1992. – 190 с.
11. Уиллмен Дж. Журналистские расследования: современные методы и техника. – М., 1998. – 180 с.
12. Феннето Э. Интервью и опросник: формы, процедуры, результаты. – СПб., М., Х., Минск: Питер, 2004. – 159 с.
13. Шум Ю. Журналистское расследование: методические рекомендации. – М.: Барс, 2000. – 117 с.

Тема VIII

Журналістика як суспільно-політична діяльність

ПЛАН

1. ЗМІ і держава, виконавча та законодавча влада, партії й соціальні групи.
2. Інформаційна й агітаційна журналістика.
3. Загальна характеристика феномена громадська думка.
4. Функції громадської думки й етапи її формування.

Контрольні запитання і завдання:

1. Пояснити, у який спосіб сучасні ЗМІ можуть бути репрезентантами різних суспільно-політичних інституцій.
2. Обґрунтувати думку, чи є агітаційна журналістика ознакою лише тоталітарного суспільства.
3. Визначити, з приводу яких питань існує громадська думка в нашій країні.
4. Проаналізувати етапи формування громадської думки з приводу визначених питань.
5. Довести чи спростувати тезу про те, що за допомогою формування громадської думки можливе управління суспільством.

Література

1. Бекешкіна І. Громадська думка у суспільствах, що трансформуються // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 4. – С. 218–222.
2. Бортнік Р. Проблеми інституалізації громадської думки в додемократичних суспільствах // www.ya.org.ua/brochure/2002/006/000.htm
3. Засурский Я. Роль средств массовой информации в обществе // Вестник Московского университета. Серия 10: Журналистика. – 1995. – № 2. – С. 3–6.

4. Іванов В. Соціологія масової комунікації: Навчальний посібник. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2000. – 210 с.
5. Макеев С., Стукало С. Громадська думка та настрої населення України // Україна 2002: підсумки року. Політичний календар. Інформаційно-аналітичний огляд. – К.: Інститут політики, 2002. – С. 28–32.
6. Матусевич В. Суб'єкт громадської думки: теоретичні та методичні проблеми визначення // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 1. – С. 21–40.
7. Матусевич Г. Громадська думка: критерії ідентифікації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 5–19.
8. Михайлин І. Основи журналістики: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 282 с.
9. Оссовський В. Громадська думка: теоретичні та методологічні проблеми дослідження. – К.: Стилос, 2001. – 168 с.
10. Приступенко Т. Право і журналістика. – К., 2000. – 36 с.
11. Сурмін Ю. Теорія громадської думки: Курс лекцій. – К.: МАУП, 1999. – 72 с.
12. Україна: інформація і свобода слова. Збірник законодавчих актів. – К.: Молодь, 1997.
13. Фінклер Ю. Мас-медіа та влада: технологія взаємин. – Львів: Аз-Арт, 2003. – 212 с.

Тема ІХ
Соціальна позиція журналіста.
Дієвість та ефективність журналістики

ПЛАН

1. Поняття про соціальну позицію журналіста і її принципи.
2. Журналістська деонтологія.
3. Специфіка впливу журналістських матеріалів.
4. Ефективність і дієвість журналістики.

Контрольні запитання і завдання:

1. Обґрунтувати, чи обов'язково журналіст повинен мати власну соціальну позицію щодо тих чи інших життєвих явищ.
2. Назвати і проаналізувати пріоритетні принципи соціальної позиції сучасного українського журналіста.
3. Проаналізувати, за яких суспільно-історичних умов журналістика може використовувати прескриптивні й пропозитивні механізми впливу на масову аудиторію.
4. Визначити чинники впливовості конкретного журналістського матеріалу.

5. Дати визначення понять "ефективність" і "дієвість журналістики", навести приклади.
6. Назвати сучасні теорії та методи дослідження впливовості журналістських матеріалів.
7. Пояснити, перед ким і у чому полягає соціальна відповідальність сучасного журналіста.
8. Довести чи спростувати тезу про те, що сучасний журналіст зобов'язаний відмовлятися від доручення редактора чи редакції, якщо воно не може бути виконано без порушення Закону.

Література

1. Аврамов Д. Профессиональная этика журналиста: парадоксы развития, поиски, перспективы. – М.: Мысль, 1991. – 271 с.
2. Брайант Д. Основы воздействия СМИ. – М., СПб., К.: Вильямс, 2004. – 425 с.
3. Грабельников А. Работа журналиста в прессе: Учебное пособие. – М.: РИП-холдинг, 2004. – 273 с.
4. Засорина Т., Федорова А. Профессия – журналист. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 318 с.
5. Корню Даніель. Етика засобів масової інформації / Пер. з франц. С. Гринцевич. – К.: КІС, 2004. – 130 с.
6. Кузнецова О. Журналістська етика та етикет: Основи теорії, методики, дослідження трансформації незалежних видань України, регулювання моральних порушень. – Л.: Світ, 1998. – 411 с.
7. Лазутина Г. Профессиональная этика журналиста: Учебное пособие. – М.: Аспект-Пресс, 2000. – 240 с.
8. Право и этика в работе журналиста: Сборник документов / Свердловский союз журналистов. – Екатеринбург: Изд-во Свердловского союза журналистов, 1993. – 211 с.
9. Фихтелиус Э. Десять заповедей журналистики / Пер. со шведс. В. Менжун. – Kalmar : Fojo, 2003. – 155 с.
10. Шостак М. Репортер: профессионализм и этика. – М.: РИП-холдинг, 2003. – 165 с.
11. Эффективность журналисткой строки / В. Моисеев и др. – К.: Вища школа, 1987. – 179 с.

Тема X

Свобода слова і журналістська діяльність

ПЛАН

1. Поняття "свобода" як філософська категорія.
2. Структура поняття "свобода преси".
3. Типи і функції цензури.

4. Поняття "свобода творчості" і "свобода слова".
5. Чинні законодавчі документи, що стосуються журналістської діяльності в Україні.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дати визначення поняття "свобода", пояснити суть діалектики свободи і необхідності.
2. Пояснити особливості тлумачення термінів "свобода слова", "свобода друку", "свобода преси", "свобода творчості".
3. Обґрунтувати засади ліберальної теорії преси.
4. Довести або спростувати твердження про те, що цензура – ознака лише тоталітарного суспільства.
5. Проаналізувати основні положення Закону України "Про інформацію".

Література

1. Жданов І., Якименко Ю. Сутінки свободи слова (свобода слова і політична цензура в Україні в експертних оцінках українських журналістів) // www.zn.kiev.ua/ie/show/422/37002/
2. Закон України "Про друковані засоби масової інформації" // <http://iprgroup.info/docs.php?p=1324>
3. Закон України "Про інформацію" // www.vpf.kiev.ua/book/inform_book.pdf
4. Михайлин І. Основи журналістики: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 282 с.
5. Павлюк І. Митець – Влада – Преса: історико-типологічний аналіз. – Луцьк: Надстир'я, 1997. – 112 с.
6. Погорелова І. Свобода слова про цензуру // krytyka.kiev.ua/comments/Pohorelova11.html
7. Приступенко Т. Правові засади функціонування сучасних засобів масової комунікації України. – К.: Київський університет імені Т. Шевченка, 2000. – 250 с.
8. Українське законодавство: засоби масової інформації. – К.: IREX Промедіа Україна, 2000. – 256 с.
9. Хомалах М. Як захищати свободу слова // www.dt.ua/1000/1050/37075/

Тема XI

Журналістика як система ЗМІ

ПЛАН

1. Варіативність підходів до питання про єдність засобів масової інформації в журналістикознавстві.
2. Властивості журналістики як системи.

3. Визначальні особливості преси, радіожурналістики, телебачення й електронних медіа.
4. Інфраструктура журналістики.

Контрольні запитання і завдання:

1. Назвати і схарактеризувати властивості журналістики як системи.
2. Схарактеризувати газету як сучасне періодичне видання та назвати її конститутивні ознаки.
3. Проаналізувати типи і функції сучасних українських газет. Навести приклади.
4. Назвати й проаналізувати конститутивні ознаки радіомовлення.
5. На прикладі конкретного радіорепортажу обґрунтувати роль виражальних мовленнєвих засобів радіо
6. Проаналізувати специфіку сучасних телекомунікацій.
7. На прикладі конкретного випуску новин назвати та проаналізувати виражальні засоби телебачення
8. Схарактеризувати електронні медіа як новий тип ЗМІ.
9. Пояснити відмінності між сприйняттям та аналізом аудіовізуальних журналістських текстів.
10. Дослідити роль інфраструктури журналістики та її окремих елементів.

Література

1. Габор Н. Проблеми медіаграмотності у контексті інформаційного середовища держави // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – 2002. – Вип. 22. – С. 66–69.
2. Гоян О. Основи радіожурналістики і радіоменеджменту: Підручник. – К.: Веселка, 2004. – 245 с.
3. Гуревич С. Газета: вчера, сегодня, завтра: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 288 с.
4. Дмитровський З. Телевізійна інформація: теорія і практика: Навчальний посібник. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 128 с.
5. Калмыков А., Коханова Л. Интернет-журналистика. – М.: Юнити-Диана, 2005. – 383 с.
6. Лизанчук В. Радіожурналістика: засади формування: Підручник для вузів. – Львів: ПАІС, 2000. – 366 с.
7. Мащенко І.Г. Глобальне телебачення. – К.: Либідь, 1992. – 227 с.
8. Потятинник Б. Медіа: Ключі до розуміння. – Львів: ПАІС, 2004. – 312 с.
9. Репкова Т. Новое время: Как создать профессиональную газету в демократическом обществе. – К.: Вайтэ, 2002. – 468 с.
10. Система средств массовой информации России / Под. ред. Я. Н. Засурского. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 259 с.

11. Фенг И. Теленовости: секреты журналистского мастерства. – М.: МГУ, 1993. – 176 с.
12. Цвик В.Л. Телевизионная журналистика: история, теория, практика: Учебное пособие. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 382 с.
13. Шаповал Ю.Г. Телевізійна публіцистика: методологія, методи майстерності. – Львів: Вид-во Львів. у-ту, 2002. – 232 с.
14. Шкондин М. Система средств массовой информации как фактор общественного диалога. – М.: Аспект-Пресс, 2002. – 120 с.
15. Яковець А. Телевізійна журналістика: теорія і практика: Підручник. – К., 2007. – 272 с.

Тема XII

Журналістський твір у системі інших текстів масово-інформаційних потоків

ПЛАН

1. Поняття про текст.
2. Засоби організації журналістського тексту.
3. Формальні елементи організації журналістського тексту.
4. Діахронія та синхронія тексту.
5. Інтертекстуальність у журналістиці й засоби її вираження.

Контрольні запитання і завдання:

1. Дослідити специфіку сюжетів у журналістських і літературних творах.
2. Назвати типи журналістських сюжетів та визначити тип сюжету в конкретному газетному матеріалі.
3. Дати визначення поняття "композиція" й проаналізувати композицію конкретного журналістського тексту.
4. До готового журналістського матеріалу створити різні типи заголовків, проаналізувати їх функції.
5. Поставити героя із запропонованого журналістського матеріалу в змінену ситуацію (зі зміною, наприклад, назви тексту, жанру, композиції; часу, місця дії; віку, статі, національності героя тощо).
6. У публіцистичному тексті віднайти алюзію, цитацію та ремінісценцію як прояви інтертекстуальності.
7. Згадати прозові, поетичні, театральні, живописні чи музичні твори, які б асоціювалися із запропонованим викладачем журналістським текстом. Свій вибір обґрунтувати.

Література

1. Барт Р. От "текстового анализа" к "наслаждению от текста" // <http://culture.niv.ru/doc/culture/ilyin/index.htm>

2. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. – М.: Художественная литература, 1979. – 412 с.
3. Беневоленская Т. Композиция газетного очерка: Пособие по спецкурсу. – М.: Изд-во Московского университета, 1975. – 88 с.
4. Григораш Д. Журналістика у термінах і виразах. – Львів: Вища школа, 1974. – 296 с.
5. Гриценко О., Кривошея Г., Шкляр В. Основи теорії журналістської діяльності. – К.: Інститут лінгвістики і права, 2000. – 340 с.
6. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – Львів: ПАІС, 2004. – 268 с.
7. Кораблева Н. Интертекстуальность литературного произведения. – Донецк, 1999. – 189 с.
8. Лазутина Г. Основы творческой деятельности журналиста: Учебник. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 240 с.
9. Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Ковалів. – К.: Академія, 1997. – 752 с.
10. Мельник Г. Основы творческой деятельности журналиста. Ч. 1: Краткий курс лекций. Ч. 2: Хрестоматия: Учебное пособие для 1-го курса факультета журналистики. – СПб., М., Х., Минск: Питер, 2004. – 271 с.
11. Москаленко А. Теорія журналістики. – К.: Екс-Об, 2002. – 334 с.
12. Прилюк Д. Теорія і практика журналістської творчості. – К.: Вища школа, 1983. – 280 с.
13. Різун В., Мамалига А., Феллер М. Нариси про текст: Теоретичні питання комунікації і тексту. – К.: Київ. ун-т, 1998. – 336 с.

Тема XIII **Жанри журналістики**

ПЛАН

1. Поняття "рід" і "жанр" у літературознавстві та журналістикознавстві.
2. Критерії жанрового поділу в журналістиці.
3. Загальна характеристика інформаційних жанрів.
4. Аналітичні жанри, їх специфіка й завдання.
5. Загальна характеристика художньо-публіцистичних жанрів у журналістиці.

Контрольні запитання і завдання:

1. Обґрунтувати роль подієвої інформації для інформаційних жанрів у журналістиці.
2. На основі запропонованої інформації за принципом перевернутої піраміди створити розширену замітку. Проаналізувати стилетворчі особливості цього жанру.

3. Схарактеризувати роль і функції авторського "я" в конкретному журналістському репортажі (наприклад, зі спортивної чи музичної події).
4. Заздалегідь віднайти у пресі різні види жанру інтерв'ю, визначити позиції інтерв'юера й інтерв'юваного у цих текстах, дослідити функції недіалогічних елементів.
5. Проаналізувати спільні й відмінні характеристики жанрів кореспонденції та статті.
6. Дати визначення жанру коментар, пояснити його функції і завдання.
7. Зробити загальну характеристику жанру рецензії, назвавши її головні структурні елементи.
8. Визначити тип, функції й стильові ознаки конкретного нарису (наприклад, сюжетного портретного з великим ступенем типізації героя).
9. Схарактеризувати прийоми наочно-образного узагальнення дійсності в жанрі есе.
10. Створити зарисовку. Дати її загальну характеристику як художньо-публіцистичного жанру. Пояснити, чим зарисовка відрізняється від нарису та етюду.
11. Зробити порівняльний аналіз подачі однієї інформації в різних жанрах (інформаційному, аналітичному та художньо-публіцистичному). Пояснити, як змінюється її сприйняття.
12. Здійснити огляд видання за тиждень і визначити домінуючі протягом цього часу журналістські жанри.

Література

1. Аналитические жанры газеты: Хрестоматия / Сост. В. Пельт, М. Тузова. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 236 с.
2. Балаклицький М. Есе як художньо-публіцистичний жанр: Навчальний посібник. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. – 90 с.
3. Вайшенберг З. Новинна журналістика: Навчальний посібник. – К.: Академія української преси, Цент вільної преси, 2004. – 262 с.
4. Виленский М. Как написать фейлетон. – М.: Мысль, 1982. – 208 с.
5. Грабельников А. Работа журналиста в прессе: Учебное пособие. – М.: РИП-холдинг, 2001. – 364 с.
6. Григораш Д. Журналістика у термінах і виразах. – Львів: Вища школа, 1974. – 296 с.
7. Еверетт Д. Навчальний посібник репортера. – К.: Index ПроМедіа, 1999. – 23 с.
8. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: Навчальний посібник. – Львів: ПАІС, 2000. – 180 с.
9. Информационные жанры газетной публицистики: Хрестоматия / Сост. В. Пельт, М. Тузова. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 259 с.
10. Ким М. Жанры современной журналистики. – СПб: Изд-во В. Михайлова, 2004. – 335 с.
11. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. – К.: Артвертеп, 2005. – 368 с.

12. Кузнецова О. Аналітичні методи в журналістиці. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2002. – 117 с.
13. Кузнецова О. Засоби і форми сатири та гумору в українській пресі. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2003. – 250 с.
14. Мурікан Ж. Журналістське розслідування. – К.: ІМІ, 2003. – 200 с.
15. Смелкова З., Ассуірова Л., Савова М., Сальникова О. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты: Учебное пособие. – М.: Флинта, Наука, 2003. – 320 с.
16. Тертычный А. Жанры периодической печати: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2000. – 312 с.
17. Тертычный А. Расследовательская журналистика. – М.: Аспект-Пресс, 2002. – 300 с.
18. Чічановський А. Новина в журналістиці. – К.: Грамота, 2003. – 48 с.
19. Шум Ю. Журналистское расследование: От теории к практике. – М.: Галерея, 2002. – 120 с.

Тема XIV

Журналістика як духовно-практичне освоєння дійсності

ПЛАН

1. Журналістика як творча діяльність.
2. Різні типи мислення в журналістиці.
3. Аналітико-інтегруюча праця сучасного журналіста.
4. Докази й аргументи в журналістиці.

Контрольні запитання і завдання:

1. Схарактеризувати обов'язки журналіста під час виготовлення масової інформації.
2. Обґрунтувати специфіку поєднання документального і художнього у конкретному журналістському творі.
3. Створити "листи в редакції газет чи журналів" від представників аудиторії з різними віковими, соціальними, професійними й освітніми характеристиками. Довести чи спростувати думку, що всі уявні учасники медіа-діалогу по-різному сприймають масову інформацію.
4. Дати визначення поняття "факт" у журналістиці (розмежувати реальні та відображені факти, факти і судження) та окреслити загальні вимоги до роботи з фактом.
5. Пояснити думку українського журналістикознавця В. Здоровеги про те, що повідомлений факт є багатомовним.
6. За допомогою практичних посібників-довідників журналіста перевірити фактичні відомості в конкретному журналістському матеріалі.

7. Дослідити роль доказів й аргументів у конкретному журналістському тексті, визначити їх типи.
8. На прикладі конкретного журналістського тексту спробувати розкрити механізми емоційного впливу на читача (чергування позитивних/негативних епізодів, сумні/шокові емоції тощо).
9. Розташувати запропоновані викладачем аргументи в порядку їх значущості для розуміння конкретного журналістського матеріалу.
10. Довести чи спростувати твердження про те, що редакторська діяльність є творчою сферою.

Література

1. Гуревич С. Газета: вчера, сегодня, завтра: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 288 с.
2. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – Львів: Паїс, 2004. – 268 с.
3. Капелюшний А. Практичний посібник-довідник журналіста: Редагування в ЗМІ: Аналіз і перевірка фактичного матеріалу. – Львів: ПАІС, 2004. – 575 с.
4. Карпенко В. Журналістика: Основи професійної комунікації: Навчальний посібник для вузів. – К.: Нора-прінт, 2002. – 348 с.
5. Ким М. Технология создания журналистского произведения. – СПб: Изд-во В. А. Михайлова, 2001. – 319 с.
6. Михайлин І. Основи журналістики: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 282 с.
7. Олешко В. Журналистика как творчество: Учебное пособие для курсов "Основы журналистики" и "Основы творческой деятельности журналиста". – М.: Рип-холдинг, 2004. – 220 с.
8. Прилюк Д. Теорія і практика журналістської творчості: проблеми майстерності. – К.: Вища школа, 1983. – 280 с.
9. Різун В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996. – 240 с.
10. Шкляр В. Теорія і практика журналістської творчості: Конспект лекцій. – К., 1999. – 180 с.

Тема XV

Публіцистика як серцевина журналістики

ПЛАН

1. Публіцистика як стрижень журналістики, її функції, об'єкт та предмет.
2. Головні елементи структури публіцистичного твору.
3. Типи та функції публіцистичного конфлікту.
4. Публіцистичність як стильова ознака журналістики.

Контрольні запитання і завдання:

1. Проаналізувати логічно-абстрактне й образне мислення в конкретному журналістському тексті. Довести чи спростувати вплив матеріалу на громадську думку й суспільну свідомість.
2. Обґрунтувати роль проблемної ситуації в публіцистичному творі.
3. Конкретний публіцистичний текст дослідити на предмет наявності головних елементів його структури.
4. Дати визначення поняття "публіцистичний образ" і навести його різновиди.
5. У конкретному публіцистичному творі схарактеризувати особливості публіцистичного конфлікту та визначити його тип.
6. Обґрунтувати роль публіцистики в духовному житті України в різні історичні епохи (наприклад, у кінці ХІХ – початку ХХ століть, у першій третині минулого століття, у 90-х роках ХХ ст. тощо).

Література

1. Белякова Л. Мир газетного образу. – Минск: Изд-во Белар. у-та, 2003. – 175 с.
2. Бурмака В. На зламі часу: Ідейна боротьба з питань утворення української культури й державності (90-і рр. ХХ ст.): Збірник полемічних статей. – Х.: Майдан, 1998. – 75 с.
3. Здоровега В. Природа і специфіка образу у журналістиці // www.franko.lviv.ua/faculty/jur/publications/visnyk26/Statti_Zdorovega.htm
4. Кузина І. Художественная публицистика ХІХ–ХХ веков // <http://www.den-za-dnem.ru/page.php?article=175>
5. Лось Й. Бачити великі істини (Публіцистика і тенденції розвитку світу) // Вісник Львівського університету. Серія *Журналістика*. – Вип. 21. – Львів: ЛНУ, 2001. – С. 26–40.
6. Михайлин І. Основи журналістики: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 282 с.
7. Парцей М. Авторський фактор у публіцистиці. – Львів, 1990. – 150с.
8. Публіцистика і тенденції розвитку світу: Зб. наук. статей. – Львів: Львів. ун-т, 1999. – 468 с.
9. Смелкова З., Ассуирова Л., Савова М., Сальникова О. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты: Учебное пособие. – М.: Флинта, Наука, 2003. – 320 с.
10. Стюфляева М. Публицистический анализ // Журналист. – 1998. – № 1. – С. 62–64.
11. Хорольский В. Культурологический метод изучения публицистического дискурса // <http://www.relga.rsu.ru/n60/cult60.htm>
12. Шаповал Ю. Телевізійна публіцистика: Методологія, методи, майстерність. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І Франка, 2002. – 233 с.
13. Шкляр В. Журналістська майстерність: поетика журналістського твору: Конспект лекцій. – К., 1999. – 180 с.

14. Шлемкевич М. Новочасна потуга (Ідеї до філософії публіцистики) // Шлемкевич М. Верхи життя і творчості: Промови-доповіді. – Нью-Йорк, Торонто. – 1958. – Т. 5. – 180с.

Тема XVI **Інформаційне суспільство й інформаційний простір**

ПЛАН

1. Основні теорії інформаційного суспільства (варіативність тлумачення вітчизняними й зарубіжними дослідниками).
2. Головні ознаки інформаційного суспільства як нового типу цивілізації.
3. Терміни "біосфера", "ноосфера" й "інформосфера": особливості вживання і трактування.
4. Загальна характеристика понять "медіасередовище", "медіаміфологія", "медіаекологія" й "медіаграмотність".

Контрольні запитання і завдання:

1. Схарактеризувати роль і функції інформації в різних типах суспільств: первісному, аграрному, індустріальному, постіндустріальному, інформаційному.
2. Довести чи спростувати тезу про те, що українське суспільство уже вступило в свою інформаційну фазу.
3. Обґрунтувати позитивні та негативні аспекти розвитку Інтернету й нових комунікаційних технологій у сучасному суспільстві.
4. Дати визначення та навести загальні характеристики поняття "інформаційний глобалізм".
5. Дослідити позитивні та негативні тенденції процесу глобалізації щодо тих чи інших ЗМІ.
5. Пояснити, що дослідники розуміли під поняттям "медіаграмотність" у 70-х роках ХХ століття і як тлумачать цей термін сучасники.
6. Обґрунтувати роль медіаміфології й медіаекології в сучасному інформаційному суспільстві.

Література

1. Алексеева М., Барышева О., Гиляровский Р. Электронная книга: Взгляд в будущее. – М., 2000. – 44 с.
2. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе. – М., 1986. – С. 330–343.
3. Вовканич С. Інформація. Інтелект. Нація. – Львів: Євросвіт, 1999. – 196 с.

4. Засурский Я. Информационное общество, Интернет и новые средства массовой информации // Информационное общество. – 2001. – № 2. – С. 24–27.
5. Иванов Н. Концепция информационного общества в современной философии. – М., 1995. – 200 с.
6. Иноземцев В. Расколота цивилизация. – М.: Академия-Наука, 1999. – 724 с.
7. Иноземцев В. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. – М.: Логос, 2000. – 304 с.
8. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: Аспект-Пресс, 2000. – 400 с.
9. Медіаатака: Матеріали міжнародної конференції "Медіаосвіта як частина громадянської освіти". – Львів: Нова журналістика, 2002. – 56 с.
10. Мелещенко О. Комп'ютерні і телекомунікаційні технології як гарант інтеграції журналістики України в світовий інформаційний простір. – К.: Київський університет імені Т.Шевченка, 1998. – 200 с.
11. Петрів Т. Інформаційні процеси в контексті глобалізації. – К.: Грамота, 2003. – 48 с.
12. Потятинник Б. Медіа: Ключі до розуміння. – Львів: ПАІС, 2004. – 312 с.
13. Тоффлер Э. Третья волна – М.: Изд-во АСТ, 2002. – 776 с.
14. Шкляр В. Мас-медіа: Виклики нового століття. – К.: Грамота, 2003.
15. Яковец Ю. Формирование постиндустриальной парадигмы: истоки и перспективы // Вопросы философии. – 1997. – № 1. – С. 14–18.

Тема XVII

Журналістичкознавчі проблеми в новітній філософії

ПЛАН

1. Теорії впливу засобів масової інформації на суспільну свідомість.
2. "Чотири теорії преси" Ф. Сіберта, Т. Петерсона, У. Шрамма.
3. Теорія культурної еволюції як зміни ЗМІ за М. Маклюеном: "галактика Гутенберга", ідея "глобального села".
4. Теорія маскомунікативної "мозаїчної культури" А. Моля.

Контрольні запитання і завдання:

1. Обґрунтувати найважливіші особливості соціально-відповідальної журналістики на сучасному етапі.
2. Пояснити вислів М. Маклюена "Спочатку ми формуємо технології, а потім технології формують нас".
3. Схарактеризувати різні ЗМІ (пресу, радіо, телебачення, електронні медіа) за поділом на "холодні" та "гарячі".

4. Довести чи спростувати тезу, що судження М. Маклюєна щодо цивілізаційного розвитку є дискусійними.
5. Обґрунтувати значення поглядів М. Маклюєна для філософії ХХ століття.
6. Пояснити, чому А. Моль протиставляв впорядкованість і раціональність гуманітарної культури минулих століть і мозаїчний характер сучасної електронної культури.
7. Розкрити універсальну атомарність культурно-комунікативних потоків (за А. Модем).

Література

1. Бурдые П. О телевидении и журналистике. – М.: Фонд научных исследований "Прагматика культуры", 2002. – 160 с.
2. Маклюэн М. Галактика Гутенберга. – К.: Ника-центр, 2003. – 200 с.
3. Маклюэн М. Понимание медиа: Внешнее расширение человека / Пер с англ. В. Николаева. – М.: Канон-пресс, 2003. – 316 с.
4. Моль А. Социодинамика культуры. – М.: Наука, 1973. – 406 с.
5. От книги до Интернета. Журналистика и литература на рубеже нового тысячелетия. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – 300 с.
6. Потятиник Б., Лозинський М. Патогенний текст. – Львів: Світ, 1996. – 296 с.
7. Потятинник Б. Екологія ноосфери. – Львів: Світ, 1997. – 144 с.
8. Чернов А. Основные историко-теоретические этапы развития концепций глобального информационного общества // Информация. Дипломатия. Психология. – Москва: Известия, 2002. – С. 31–50.
9. Чотири теорії преси і українська журналістика. – Львів: Вид-во ЛДУ, 1993. – 16 с.
10. Эко У. От Интернета к Гутенбергу // Новое литературное обозрение. – 1998. – № 32. – С. 5–14.

Тема XVIII

Загальні тенденції сучасних ЗМІ

ПЛАН

1. Основні тенденції розвитку сучасної журналістики.
2. Особливості становлення української журналістики в столиці й регіонах.
3. Специфіка розвитку жанрової системи в новітніх медіа.
4. Стилїстика сучасної журналістики.

Контрольні запитання і завдання:

1. Схарактеризувати сучасну масово-інформаційну ситуацію в Україні.
2. Оцінити позитивні й негативні аспекти стилїстики сучасної української журналістики.

3. Провести "аукціон" журналістських штампів і "розпродаж знецінених питань" (які, наприклад, мігрують з одного інтерв'ю в інше тощо).
3. Розкрити збереження національного суверенітету України в інформаційному просторі як важливу журналістикознавчу проблему.
4. Пояснити вислів українського журналістикознавця В. Шкляра про те, що "Україна в значній мірі поки що випадає із світового інформаційного процесу, оскільки не має стратегії систематичної інтеграції у світовий телекомунікаційний та інформаційний простори".
5. Довести чи спростувати тезу про те, що в 90-х роках ХХ століття розпочався новий етап в історії української журналістики.

Література

1. Гуревич С. Газета: вчера, сегодня, завтра: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 288 с.
2. Деснянская Л. Особенности процесса формирования системы современной периодики. – М., 1996. – 200 с.
3. Зернецька О. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини. – К., 1999. – 180 с.
4. Калмыков А., Коханова Л. Интернет-журналистика. – М.: Юнити-Диана, 2005. – 383 с.
5. Коханова Л. Экологическая журналистика, PR и реклама. – М.: Юнити, 2007. – 383 с.
6. Мацько Л., Сидоренко О., Мацько О. Стилїстика української мови: Підручник. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
7. Рэддик Р., Кинг Э. Журналистика в стиле онлайн. – М.: Вагриус, 1999. – 415 с.
8. Скотт Э. Компьютерные технологии в журналистике. – М.: Вагриус, 1999. – 192 с.
9. Смелкова З., Ассуирова Л., Савова М., Сальникова О. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты: Учебное пособие. – М.: Флинта, Наука, 2003. – 320 с.
10. Українська журналістика: формування сучасного обличчя. – Львів: Світ, 1993. – 110 с.
11. Фінклер Ю. Особливості функціонування друкованих мас-медіа в сучасному українському суспільстві. Автореф. канд. дисерт. – К., 1998. – 20 с.
12. Цісак В. Трансформація преси в Україні та Польщі в контексті суспільних змін (1989-1999). – К.: Центр вільної преси, 2000. – 218 с.

Інтерактивні методи навчання на практичних заняттях

Максимально стимулювати пізнавальну активність і самостійність студентів-журналістів у сучасному навчальному процесі можуть інтерактивні методи навчання (де "inter" – взаємний, а "act" – діяти, тобто інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу), використані поряд із традиційними навчальними технологіями. Суть такого навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників. Студент і викладач у такому випадку постають рівноправними суб'єктами навчання, рефлексують із приводу того, що вони роблять, знають і вміють. Інтерактивне навчання сприяє формуванню відповідних навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, учить студентів-журналістів бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Найбільш вдалим інтерактивними методами навчання в межах курсу "Основи журналістики" визнано "мікрофон", "імітаційні й рольові ігри", "дискусію", метод "займи позицію" та "дебати".

Мікрофон

Технологія обговорення проблеми в загальному колі надає можливість кожному висловитися швидко, по черзі, відповідаючи на питання або обґрунтовуючи свою думку чи позицію.

Щоб організувати роботу, необхідно:

1. Поставити аудиторії запитання.
2. Запропонувати студентам ручку чи олівець, які будуть виконувати роль уявного мікрофона. Учасники повинні передавати "мікрофон" один одному, по черзі беручи слово. Слово надається тільки тому, хто отримує уявний "мікрофон".
3. Стежити, щоб відповіді були швидкими й лаконічними.
4. Подані відповіді не коментувати.

Орієнтовні завдання:

1. Назвати риси журналістики як соціального інституту.
2. Перерахувати загальні й спеціальні функції журналістики.
3. Назвати й проаргументувати позитивні й негативні аспекти спеціальності.
4. Указати чинники впливовості журналістських матеріалів.
5. Навести аргументи на підтвердження того, що українське суспільство вступило в свою постіндустріальну фазу.

Імітаційні ігри

Ігрова модель навчання (побудова навчального процесу за допомогою включення студентів у гру) допомагає досягти, крім основної дидактичної мети, ще й комплекс цілей: забезпечити контроль виведення емоцій, надати студентові можливість самовизначитися, розвивати творчу уяву, висловлювати свої думки. Учасникам надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, яка обмежується лише визначеними правилами гри.

Імітаційні ігри (або симуляції) полягають у відтворенні, імітуванні будь-якого явища навколишньої дійсності. Учасники імітації реагують на конкретну ситуацію в межах заданої програми, чітко виконуючи інструкції. Імітаційні ігри розвивають уяву та навички критичного мислення, сприяють застосуванню на практиці вміння розв'язувати проблеми.

Щоб організувати роботу, необхідно:

1. Вибрати тему (явище) для імітації.
2. Надати студентам достатньо інформації, щоб вони могли впевнено виконувати передбачені процедури і, водночас, навчатися.
3. Безпосередньо перед імітацією зробити короткий вступ.
4. Заздалегідь продумати запитання для підбиття підсумків.

Орієнтовні завдання:

1. Відтворити роботу журналістів на прес-конференції.
2. Зімітувати обговорення редакційним колективом концепції студентської газети.
3. Визначити у вузькій групі лідера й розподілити обов'язки для збору інформації (за певною темою) з різних джерел.
4. Зімітувати діалог зі співрозмовником, не налаштованим на розмову з журналістом з метою розговорити його.
5. Відтворити ситуацію опитування споживачів для вимірювання реальної ефективності конкретного журналістського матеріалу.

Рольові ігри

Мета рольових ігор – визначення ставлення до конкретної життєвої ситуації (випадку), набуття досвіду шляхом гри, розвиток критичного мислення, отримання конкретних навичок, наприклад, як себе потрібно поводити під час інтерв'ю тощо.

Щоб організувати роботу, необхідно:

1. Сформулювати проблему, яку буде ілюструвати рольова гра.
2. Надати студентам достатньо інформації, дати час на обдумування своїх ролей.

3. Дати студентам-журналістам можливість вільно провести рольову гру, не критикувати їх під час гри, але робити зауваження.

4. На заключному етапі провести поглиблений аналіз учасниками й "спостерігачами" набутого досвіду, їхніх думок і почуттів.

Орієнтовні завдання:

1. Відтворити процес обговорення під час круглого столу журналістами, юристами, психологами, соціологами й читачами питання про вплив журналістики на сучасного споживача масової інформації.

2. Відтворити процес спілкування (інтерв'ю) журналістів з відомим сучасним письменником.

3. Розіграти ситуацію завізування журналістом власного матеріалу, наприклад, портретного нарису про публічну особу.

4. Продемонструвати ситуацію спростування ведучими неточної інформації в теленовинах.

5. Відтворити процес обговорення (наприклад, у радіоефірі) журналістом та діячем культури питання про особливості тлумачення свободи творчості.

Дискусія

Дискусія (публічне обговорення якогось спірного питання) є важливим засобом пізнавальної діяльності студентів-журналістів. Вона сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювання власної думки, поглиблює знання з обговорюваної теми. Дискусії вчать глибокому розумінню проблеми, самостійності позиції, оперуванню аргументами, критичному мисленню, уточненню власних переконань, кращому розумінню позиції іншого тощо.

Щоб організувати роботу, необхідно:

1. Розпочати дискусію з постановки конкретного спірного питання (що не має однозначної відповіді і допускає різні варіанти розв'язання).

2. У центрі уваги може бути ймовірний перебіг подій (Що було б можливим за тих чи інших обставин?).

3. Репліки студентів мають бути в руслі обговорюваної теми і обов'язково супроводжуватися відповідною аргументацією, обґрунтуванням.

4. Щоб дискусія була відвертою, необхідно створити в аудиторії атмосферу довіри та взаємоповаги.

5. Студенти повинні дотримуватися правил ведення дискусії (говорити по черзі; не перебивати того, хто висловлюється; критикувати ідеї, а не особу, яка їх висловила; не змінювати тему дискусії; поважати всі висловлені думки) й визначеного регламенту.

6. Дискусія може закінчитися як прийняттям узгодженого рішення, так і збереженням розбіжностей між її учасниками.

Орієнтовні завдання:

1. Обговорити питання про те, чи мас-медіа, як і люди, здатні створювати певну картину світу, конструюючи дійсність відповідно до тих самих механізмів, які становлять основу світосприйняття людини.

2. З'ясувати, перед ким, передусім, журналіст несе відповідальність за свій матеріал: перед джерелами інформації та особами, про яких розповідається в матеріалі; перед своєю аудиторією; перед своїми особистими переконаннями; перед державою й органами, які визначають основну мету ЗМІ; перед редакційним колективом; перед суспільством.

3. З'ясувати, яке місце в журналістиці відводиться об'єктивності (зважаючи на гносеологічні, психологічні, прагматичні та етичні чинники об'єктивності).

4. Довести чи спростувати твердження про те, що майже половина людства формує свої погляди під впливом преси.

5. Під час загального обговорення знайти відповідь на питання, чи пряма імітація й штучне прищеплення через ЗМІ західних зразків культури в країнах Сходу загострює їх протиріччя з країнами Заходу.

Визнач власну позицію

Цей метод корисний на початку роботи з дискусійними питаннями й проблемами. Найкраще підходить для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що вивчається. Дає можливість ознайомитися з альтернативними поглядами, вчить на практиці використовувати вміння захищати власну позицію, при цьому слухаючи інших, надає додаткові знання з теми.

Щоб організувати роботу, необхідно:

1. Запропонувати студентам дискусійне питання і спонукати їх визначити власну позицію щодо нього.

2. Визначити тих, хто "за", хто "проти" і хто "не має конкретної позиції".

3. Студенти – представники різних груп – повинні обґрунтувати свою позицію, обговорити її і виробити спільні аргументи на її захист.

4. Після викладу різних точок зору з'ясувати, чи не змінив хто-небудь із учасників обговорення своєї думки і чи не хоче перейти до іншої групи, обґрунтувавши причини свого переходу.

5. Підсумувати найбільш переконливі аргументи протилежних сторін.

Орієнтовні дискусійні тези:

1. Бурхливий розвиток ЗМІ відсунув на другий план такі центри культурної діяльності, як університет (освіта, наука), видавництво (книгодрукування), театр (драматичне мистецтво).

2. Унаслідок проблем глобалізації в культурному вимірі національна культура підкоряється міжнародній системі капіталізму, яка зводить національні культури до безликої однорідної форми.

3. Сучасні ЗМІ перейшли до створення власної образотворчої мови і набувають статусу мистецтва.

4. Основні права журналіста повинні забезпечувати моральну та матеріальну захищеність медійника в роботі й винагороду, яка відповідає його соціальній ролі й достатня для гарантування його економічної незалежності.

5. Засоби масової інформації, може, й не досягають великого успіху в тому, щоб розтлумачити людям, як думати, проте вони неймовірно успішно розтлумачують їм, про що думати (Б. Коен).

Дискусія в стилі ток-шоу

Метою цього виду дискусії є отримання студентами навичок публічного виступу й дискутування, висловлення й захисту власної позиції, формування громадянської і особистої активності. Викладач (ведучий ток-шоу) оголошує тему дискусії й пропонує студентам коротку розповідь або перегляд відеофрагмента з досліджуваної проблеми. Учасники ток-шоу (глядачі й "гості") можуть висловитися з приводу запропонованої теми або поставити запитання "запрошеним". "Гості" повинні відповідати якомога конкретніше і коротше. Ведучий може зупинити мовця чи поставити своє запитання.

Щоб організувати роботу, необхідно:

1. Повідомити тему дискусії (наприклад, у формі дискусійного запитання) її учасникам.

2. Вибрати із студентів 3-5 експертів ("гостей" ток-шоу), які повинні визначитися зі своєю позицією щодо поставленого питання та з'ясувати погляди супротивників.

3. Спонукати студентів-"глядачів" поставити запитання експертам.

4. Підбити підсумки дискусії за змістом і за формою її проведення.

Орієнтовні теми ток-шоу:

1. Основне моральне зобов'язання журналіста – шанувати істину, з огляду на право суспільства знати її, попри будь-які можливі наслідки для самого медійника.

2. Захист журналістських джерел інформації знаходиться на межі захисту свободи й пошуку істини.

3. Пошук інформації не виправдовує використання усіх можливих методів.

4. ХХ століття – це епоха "змішувального спрощення", "бунту мас", як називали її К. Леонтьєв та Х. Ортега-і-Гассет.

5. Винахід комп'ютера знаменував собою перехід людства від моделювання й посилення фізичних можливостей і функцій людини до моделювання й посилення її інтелектуальних можливостей.

Дебати

Дебати є одним із найскладніших способів обговорення дискусійних питань. Поділ на протилежні точки зору набуває найбільшої гостроти, оскільки студентам необхідно ретельно готуватися до дискусії й публічно обґрунтовувати правильність своєї позиції. Кожна група має переконати опонентів і схилити їх до думки змінити свою позицію.

Щоб організувати роботу, необхідно:

1. Повідомити студентам тему дебатів.
2. Об'єднати учасників у групи (дві-чотири позиції).
3. Нагадати правила ведення дискусії. Визначити час і порядок проведення дебатів, регламент (наприклад, на підготовку у групах – 15 хвилин, на виступ кожної групи і відповіді на питання – 10 хвилин, загальна дискусія – 15 хвилин).
4. Оцінити виступи учасників дебатів, підбити підсумки.

Орієнтовні теми для дебатів:

1. Питання свободи преси – це справа лише преси та держави, держави і громадськості чи преси і суспільства?
2. Свобода преси є наслідком одночасного втілення свободи слова та свободи організації.
3. Під впливом ЗМІ змінюється роль і значення традиційних форм побутування культури.
4. Історичний розвиток ЗМІ пережив два якісних стрибки, які змінили зразок художньої культури: перший пов'язаний із переходом від усного висловлювання думки до її письмової фіксації, другий полягає в переході від друкованого тексту до аудіовізуального вираження художнього образу.
5. Друга половина ХХ століття – це етап надінформаційного суспільства, де панує "екстаз комунікації" (Ж. Бодріяр), коли всі хочуть мати інформацію про все, але нічого не хочуть знати по суті.

ІСПИТ КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТА НА ІСПИТІ

Студенти денної та заочної форм навчання з курсу "Основи журналістики" складають іспит письмово. Студент обирає один із запропонованих білетів і письмово відповідає на всі запитання в ньому (див. запитання, подані нижче).

Оцінка **"відмінно"** – **"А"** (сума балів – 91-100) виставляється в тому випадку, коли студент вільно оперує ключовими поняттями, дає їм визначення, старанно відбирає ідеї, факти; логічно організує інформацію, що стосується питання; ідеї подає таким чином, щоб продемонструвати глибокі знання про предмет і здатність логічно мислити; робить поінформовані висновки; відповідь не містить фактичних неточностей; протягом семестру студент брав активну участь у роботі групи й надавав підтримку іншим членам групи, заохочуючи їх до навчання.

Оцінка **"добре"** – **"В"** (81-90 балів) виставляється студентові, коли він відбирає, визначає й описує ключові поняття, проблеми та ідеї; наводить факти, що підтримують деталі; робить поінформовані висновки; припускається незначних фактичних неточностей; протягом семестру брав активну участь у роботі групи.

Оцінка **"добре"** – **"С"** (71-80 балів) виставляється студентові, коли він відбирає, визначає й описує більшість ключових понять, проблем та ідей; робить поінформовані висновки, однак припускається окремих фактичних неточностей; протягом семестру активно працював на практичних заняттях.

Оцінка **"задовільно"** – **"Д"** (61-70 балів) виставляється тоді, коли студент відбирає, визначає й описує більше половини ключових понять, проблем та ідей; включає близько половини основних фактів, що підтримують деталі; подає більше половини правильної інформації, інша інформація може бути помилковою, неточною або відсутньою; робить неповні висновки; протягом семестру погано працював на практичних заняттях.

Оцінка **"задовільно"** – **"Е"** (51-60 балів) виставляється тоді, коли студент відбирає, визначає й описує майже половину ключових понять, проблем й ідей; частково включає основні факти, що підтримують деталі; подає майже половину правильної інформації, інша інформація може бути помилковою або відсутньою; робить неповні поверхові висновки; протягом семестру брав пасивну участь у навчальному процесі.

Оцінка **"незадовільно"** – **"FX"** (1-50 балів) виставляється, якщо студент оперує незначною кількістю ключових понять, проблем та ідей; не включає факти, які підтримували б деталі; подає помилкову, неточну інформацію або

таку, що не стосується питання; знаходить і логічно організовує мало фактів; робить неточні висновки або вони відсутні зовсім; протягом семестру брав пасивну участь у навчальному процесі.

ЗАПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Предмет, завдання та структура курсу "Основи журналістики".
2. Система знань журналіста.
3. Теорія журналістики як наука.
4. Об'єкт і предмет теорії журналістики.
5. Історія журналістики як наука.
6. Особливості освіти журналіста. Привабливі аспекти спеціальності та її труднощі.
7. Визначення і структура поняття "журналістика".
8. Засоби масової інформації, засоби масової комунікації, мас-медіа: особливості вживання і потрактування.
9. Журналістика як соціальний інститут.
10. Журналістика як галузь суспільно-політичної діяльності.
11. Журналістика як бізнес.
12. Журналістика як комунікація.
13. Журналістика як творчість.
14. Пропаганда та журналістика.
15. Епістемологічна сутність журналістики.
16. Журналістська деонтологія.
17. Журналістика як історія сучасності.
18. Поняття про інформацію. Головні етапи розвитку інформації.
19. Типологія соціальної інформації. Головні ознаки суспільно значущої інформації (СЗІ).
20. Масова інформація, її головні ознаки.
21. Зовнішній і внутрішній типи інформації.
22. Парадигми вагомості новин.
23. Джерела СЗІ.
24. Статистика як джерело СЗІ.
25. Середовище як джерело СЗІ.
26. Соціальний експеримент як джерело СЗІ.
27. Методи збирання СЗІ.
28. Спілкування як основний метод збору СЗІ.
29. Вивчення документів і джерел як метод збирання інформації в журналістиці.
30. Спостереження як метод збирання інформації та його види.
31. Підготовка до інтерв'ю як методу збирання інформації. Типи інтерв'ю. Правила інтерв'ю.
32. Листи читачів як джерело СЗІ та робота з ними.
33. Функції журналістики. Інформаційна, організаційна, ідеологічна, культурна і рекламно-довідкова функції.
34. Розважальна функція журналістики.
35. Функція "сторожового собаки" в журналістиці.
36. Функція формування громадської думки. Управління суспільством за допомогою формування громадської думки.

37. Журналіст як суб'єкт масово-інформаційної діяльності.
38. Соціальна позиція журналіста.
39. Гуманізм як синтез вимог до журналістської діяльності.
40. Демократизм як засада журналістики та його аспекти.
41. Патріотизм і його реалізація в журналістиці.
42. Оперативність і правдивість як засада журналістики.
43. Інтернаціоналізм і його аспекти в журналістиці.
44. Ефективність журналістської діяльності.
45. Художній, науковий і практичний типи мислення.
46. Чинники впливовості журналістських матеріалів.
47. Свобода слова, преси, творчості. Діалектика свободи та необхідності.
48. Поняття про цензуру.
49. Забезпечення свободи слова в законодавствах розвинутих країн та міжнародних документах.
50. Конституція України як гарант свободи преси й журналістської діяльності в нашій країні.
51. ЗМІ як репрезентанти держави, законодавчої та виконавчої влади, соціальних груп, партій.
52. Економічні фактори незалежності видання.
53. Чотири теорії преси (авторитарна, ліберальна, соціально-відповідальна, комуністична).
54. Типи газет (за В. Хагеманном).
55. Конститутивні ознаки газети (за Отто Гротом).
56. Аудіовізуальні ЗМІ (радіо, телебачення, Інтернет): загальна характеристика.
57. Радіожурналістика. Її головні ознаки.
58. Специфіка радіомовлення.
59. Тележурналістка, її переваги й недоліки.
60. Аудіовізуальні ЗМІ: Інтернет. Основні риси комп'ютерних газет.
61. Поняття про текст. Аспекти журналістського текстотворення.
62. Текст як матеріальний носій масової інформації.
63. Діахронія й синхронія тексту.
64. Поняття про інтертекстуальний процес.
65. Структура інтертексту.
66. Головні засоби організації газетного тексту.
67. Різниця між сюжетом художнього та журналістського текстів.
68. Типологія композиції газетного тексту.
69. Формальні елементи організації газетного тексту.
70. Жанр як аспект журналістського текстотворення.
71. Головні жанроутворювальні чинники.
72. Типологія предмета зображення в журналістиці.
73. Взаємозв'язок змісту і форми журналістського твору.
74. Інформаційні жанри: загальна характеристика.
75. Аналітичні жанри: загальна характеристика.
76. Художня публіцистика: загальна характеристика.

77. Жанрова типологія газетної журналістики.
78. Прийоми наочно-образного узагальнення.
79. Головні елементи структури публіцистичного твору.
80. Особисті якості журналіста як аспект журналістського текстотворення.
81. Аналітико-інтегруюча праця журналіста.
82. Вимоги до роботи з фактом.
83. Чинники змістово-формальної єдності.
84. Редакторська діяльність як творчість.
85. Типи журналістської освіти.
86. Журналістська освіта у Харкові й в Україні.
87. ЗМІ як система. Підсистеми журналістики.
88. Історична типологія журналістики.
89. Система ЗМІ за регіоном розповсюдження.
90. Система ЗМІ за характером аудиторії.
91. Державна підтримка як проблема журналістикознавства.
92. Журналістика в столиці і в провінціях.
93. Модель соціально відповідальної журналістики.
94. Інформаційні агентства й специфіка їх діяльності. Найбільші світові інформаційні агентства.
95. Прес-центри й прес-бюро: специфіка діяльності та функції.
96. Творчі спілки й міжнародні організації журналістів.
97. Інформаційне суспільство й його головні ознаки.
98. Поняття "інформаційний простір". Новітні електронні ЗМІ.
99. Інформаційний глобалізм.
100. Сучасна масово-інформаційна ситуація у світі і в Україні.
101. Перші у світі навчальні заклади, що розпочали підготовку журналістів.
102. Блокнот і диктофон у роботі журналіста.
103. М. Маклюен про ЗМК як рушійну силу в історії людства.
104. М. Маклюен про телебачення як про повернення до епохи усної комунікації і його вплив на людство.
105. "Чотири теорії преси" Ф. Сіберта, Р. Петерсона та І. Шрамма.
106. Сучасна масово-інформаційна ситуація з точки зору провідних вітчизняних медіакритиків.
107. Журналістика як соціальний інститут демократичного і тоталітарного суспільства.
108. Стилїстика сучасної журналістики.
109. Якісна, масова і "жовта" преса.
110. Історія виникнення терміну "жовта преса".
111. Репортаж. Етапи роботи над репортажем.
112. Замітка. Головні відмінності між заміткою і репортажем.
113. Інтерв'ю як інформаційний журналістський жанр.
114. Стаття. Обов'язкові елементи статті.
115. Коментар: загальна характеристика.
116. Рецензія. Структурно-необхідні компоненти рецензії. Види рецензії.

117. Нарис і його стильові ознаки.
118. Памфлет. Головні відмінності між памфлетом та фейлетоном.
119. Есе. Художні та публіцистичні прийоми самовираження в есе.
120. Поняття "лід". Різновиди лідів. Правила складання лідів.
121. Поняття "дайджест".
122. Поняття "брифінг".
123. Поняття "журнал". Головні відмінності між журналом й альманахом.
124. Поняття "газетна качка".
125. Поняття "записник журналіста".
126. Поняття "заголовок". Різновиди заголовків і правила їх складання.
127. Поняття "критика".
128. Поняття "авторський аркуш".
129. Поняття "прес-реліз".
130. Поняття "стеб".

НАУКОВА Й НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА

І. Обов'язкова

1. Владимиров В. Основы журналистики в понятиях и комментариях: Учебное пособие. – Луганск: Издательство ВУГУ, 1998. – 144 с.
2. Ворошилов В. Журналистика: Учебник. – СПб: Издательство Михайлова В. А., 2001. – 304 с.
3. Григораш Д. Журналістика у термінах і виразах. – Львів: Вища школа, 1974. – 296 с.
4. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – Львів: ПАІС, 2004. – 268 с.
5. Калмыков А., Коханова Л. Интернет-журналистика. – М.: Юнити-Диана, 2005. – 383 с.
6. Карпенко В. Журналистика: Основи професійної комунікації: Навчальний посібник для вузів. – К.: Нора-прінт, 2002. – 348 с.
7. Корконосенко С. Основы журналистики: Учебник для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2002. – 286 с.
8. Лизанчук В., Кузнецова О. Методи збирання і фіксації інформації у журналістиці: Навчальний посібник. – К.: МНК ВО при Мінвузі УРСР, 1991.
9. Маклюэн М. Галактика Гутенберга. – К.: Ника-центр, 2003. – 200 с.
10. Михайлин І. Основы журналистики: Підручник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 284 с.
11. Потятинник Б. Медіа: Ключі до розуміння. – Львів: ПАІС, 2004. – 312 с.
12. Прохоров В. Введение в теорию журналистики: Учебное пособие. – М.: РИП-холдинг, 2001. – 322 с.
13. Смелкова З., Ассуирова Л., Савова М., Сальникова О. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты: Учебное пособие. – М.: Флинта, Наука, 2003. – 320 с.

II. Додаткова

14. Аврамов Д. Профессиональная этика журналиста: парадоксы развития, поиски, перспективы. – М.: Мысль, 1991. – 271 с.
15. Алексеева М., Барышева О., Гиляровский Р. Электронная книга: Взгляд в будущее. – М., 2000. – 44 с.
16. Аналитические жанры газеты: Хрестоматия / Сост. В. Пельт, М. Тузова. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 236 с.
17. Барт Р. От "текстового анализа" к "наслаждению от текста" // <http://culture.niv.ru/doc/culture/ilyin/index.htm>
18. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. – М.: Художественная литература, 1979. – 412 с.
19. Бебик В., Сидоренко О. Засоби масової інформації поскомуністичної України. – К.: Б.в., 1996. – 124 с.

20. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе. – М., 1986. – С. 330–343.
21. Белякова Л. Мир газетного образа. – Минск: Изд-во Белар. у-та, 2003. – 175 с.
22. Беневоленская Т. Композиция газетного очерка: Пособие по спецкурсу. – М.: Изд-во Московского университета, 1975. – 88 с.
23. Беспалова А., Корнилов Е., Корочинский А. и др. История мировой журналистики. – Ростов-на-Дону: Старые русские, 2000. – 426 с.
24. Богомолова Н. Социальная психология печати, радио и телевидения. – М.: МГУ, 1991. – 127 с.
25. Брайант Д. Основы воздействия СМИ. – М., СПб., К.: Вильямс, 2004. – 425 с.
26. Бурдые П. О телевидении и журналистике. – М.: Фонд научных исследований "Прагматика культуры", 2002. – 160 с.
27. Бурмака В. На зламі часу: Ідейна боротьба з питань утворення української культури й державності (90-і рр. ХХ ст.): Збірник полемічних статей. – Х.: Майдан, 1998. – 75 с.
28. Вайшенберг З. Новинна журналістика: Навчальний посібник. – К.: Академія української преси, Цент вільної преси, 2004. – 262 с.
29. Виленский М.Э. Как написать фейлетон. – М.: Мысль, 1982. – 208 с.
30. Владимиров В. Журналістика, особа, суспільство: проблема розуміння. – К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2003. – 220 с.
31. Вовканич С. Інформація. Інтелект. Нація. – Львів: Євросвіт, 1999. – 196 с.
32. Ворошилов В. История журналистики России: Конспект лекций. – Спб.: Изд-во Михайлова В.А., 2000. – 63 с.
33. Габор Н. Проблеми медіаграмотності у контексті інформаційного середовища держави // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – 2002. – Вип. 22. – С. 66-69.
34. Гоян О. Основы радиожурналистики і радіоменеджменту: Підручник. – К.: Веселка, 2004. – 245 с.
35. Грабельников А. Массовая информация в России: от первой газеты до информационного общества. – М.: Изд-во РУДН, 2001. – 330 с.
36. Грабельников А. Работа журналиста в прессе: Учебное пособие. – М.: РИП-холдинг, 2004. – 273 с.
37. Гриценко О. Суспільство, держава, інформація. – К.: Київський ун-т, 2001. – 165 с.
38. Гриценко О., Кривошея Г., Шкляр В. Основы теорії журналістської діяльності. – К.: Інститут лінгвістики і права, 2000. – 340 с.
39. Гуревич С. Газета: вчера, сегодня, завтра: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 288 с.
40. Дмитровський З. Телевізійна інформація: теорія і практика: Навчальний посібник. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2002. – 128 с.
41. Еверет Д. Учебный посібник репортера. – К.: Index Промедіа, 1999. – 23 с.

42. Жданов І., Якименко Ю. Сутінки свободи слова (свобода слова і політична цензура в Україні в експертних оцінках українських журналістів) // www.zn.kiev.ua
43. Животко А. Історія української преси / Упор. та прим. М. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 1999. – 368 с.
44. Журналіст в пошуках інформації: Сборник матеріалів для працівників СМІ і майбутніх журналістів / Отв. ред. А. Симонов. – М.: Галерея, 2000. – 111 с.
45. Засорина Т., Федорова А. Професія – журналіст. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2000. – 318 с.
46. Засурский Я. Роль средств массовой информации в обществе // Вестник Московского университета. Серия 10: Журналистика. – 1995. – № 2. – С. 3–6.
47. Засурский Я.Н. Информационное общество, Интернет и новые средства массовой информации // Информационное общество. – 2001. – № 2. – С. 24–27.
48. Зернецька О. Нові засоби масової комунікації (соціокультурний аспект). – К.: Наукова думка, 1993. – 131 с.
49. Иноземцев В. Расколота цивилизация. – М.: Академия-Наука, 1999. – 724 с.
50. Иноземцев В. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. – М.: Логос, 2000. – 304 с.
51. Информационные жанры газетной публицистики: Хрестоматія / Сост. В. Пельт, М. Тузова. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 259 с.
52. История мировой журналистики: Учебное пособие / Беспалова А. и др. – М.: Март, 2004. – 427 с.
53. История печати: Антология. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 419 с.
54. Иванов В. Соціологія масової комунікації. – К.: Центр вільної інформації, 1999. – 211 с.
55. Иванов В. Соціологія масової комунікації: Навчальний посібник. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2000. – 210 с.
56. Капелюшний А. Практичний посібник-довідник журналіста: Редагування в ЗМІ: Аналіз і перевірка фактичного матеріалу. – Львів: ПАІС, 2004. – 575 с.
57. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: Аспект-Пресс, 2000. – 400 с.
58. Кашелев Ю. Массовая информация и международные отношения. – М.: Международные отношения, 1981. – 256 с.
59. Ким М. Технология создания журналистского произведения. – СПб: Изд-во В. А. Михайлова, 2001. – 319 с.
60. Ким М. Жанры современной журналистики. – СПб: Изд-во В. А. Михайлова, 2004. – 335 с.
61. Клепиков О., Кучерявий І. Основи творчості особи. – К.: Вища школа, 1996. – 287 с.
62. Копиленко О. Влада інформації. – К.: Україна, 1991. – 106 с.

- 63.Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. – К.: Артвертеп, 2005. – 368 с.
- 64.Кораблева Н. Интертекстуальность литературного произведения. – Донецк, 1999. – 189 с.
- 65.Корню Д. Етика засобів масової інформації / Пер. з франц. С. Гринцевич. – К.: КІС, 2004. – 130 с.
- 66.Коханова Л. Экологическая журналистика, РРи реклама. – М.: ЮНИТИ, 2007. – 383 с.
- 67.Крупський І. Українська газета як художньо-поліграфічний феномен: історія, сучасний стан, перспективи розвитку. – Львів, ЛДУ, 1993. – 103 с.
- 68.Кузнецова О. Аналітичні методи в журналістиці. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2002. – 117 с.
- 69.Кузнецова О. Журналістська етика та етикет: Основи теорії, методики, дослідження трансформації незалежних видань України, регулювання моральних порушень. – Л.: Світ, 1998. – 412 с.
- 70.Кузнецова О. Засоби і форми сатири та гумору в українській пресі. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2003. – 250 с.
- 71.Лазутина Г. Основы творческой деятельности журналиста: Учебник для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 240 с.
- 72.Лизанчук В. Радіожурналістика: засади формування: Підручник для вузів. – Львов: ПАІС, 2000. – 366 с.
- 73.Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Ковалів. – К.: Академія, 1997. – 752с.
- 74.Лось Й. Бачити великі істини (Публіцистика і тенденції розвитку світу) // Вісник Львівського університету. Серія *Журналістика*. – Вип. 21. – Львів: ЛНУ, 2001. – С. 26–40.
- 75.Лубкович І. Соціологічні методи збору інформації // Лубкович І. Соціологія і журналістика: Навчальний посібник. – Львів: Видав. Центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002.– С. 37–80.
- 76.Лукина М. Технология интервью: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2005. – 192 с.
- 77.Макеєв С., Стукало С. Громадська думка та настрої населення України // Україна 2002: підсумки року. Політичний календар. Інформаційно-аналітичний огляд. – К.: Інститут політики, 2002. – С. 28–32.
- 78.Маклюэн М. Понимание медиа: Внешнее расширение человека / Пер с англ. В. Николаева. – М.: Канон-пресс, 2003. – 316 с.
- 79.Манаєв О. Теоретичні витoki тоталітарної моделі масової комунікації // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 5. – С. 15–20.
- 80.Масова комунікація: Підручник / А. Москаленко, Л. Губерський, В. Іванов, В. Вергун. – К.: Либідь, 1997. – 216 с.
- 81.Массовая информация и коммуникация в современном мире: Реферативный сборник. Ч.2. – М.: ИНИОН, 1991. – 215 с.
- 82.Массовая информация и общественное мнение молодежи. – К.: Наукова думка, 1990. – 283 с.

83. Матусевич Г. Громадська думка: критерії ідентифікації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 5–19.
84. Мацько Л., Сидоренко О., Мацько О. Стилїстика української мови: Підручник. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
85. Мащенко І.Г. Глобальне телебачення. – К.: Либідь, 1992. – 227 с.
86. Медіаатака: Матеріали міжнародної конференції "Медіаосвіта як частина громадянської освіти". – Львів: Нова журналістика, 2002. – 56 с.
87. Мелещенко О. Комп'ютерні і телекомунікаційні технології як гарант інтеграції журналістики України в світовий інформаційний простір. – К.: Київський університет імені Т.Шевченка, 1998. – 200 с.
88. Мельник Г. Общєние в журналістике: секреты мастерства. – СПб., М., Х., Минск: Питер, 2005. – 216 с.
89. Мельник Г. Основы творческой деятельности журналиста. Ч. 1: Краткий курс лекций. Ч. 2: Хрестоматия: Учебное пособие для 1-го курса факультета журналистики. – СПб., М., Х., Минск: Питер, 2004. – 271 с.
90. Михайлин І. Історія української журналістики. Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики: Підручник для вищої школи. – Х.: Прапор, 2005. – 320 с.
91. Моисеев В. Журналистика и журналисты (о самой интересной профессии). – К.: Дакор, 2002. – 400 с.
92. Моль А. Социодинамика культуры. – М.: Наука, 1973. – 406 с.
93. Москаленко А. та ін. Основы масово-інформаційної діяльності: Підручник. – К.: Київський національний університет імені Т.Шевченка, 1999. – 627 с.
94. Москаленко А. Теорія журналістики: Навчальний посібник. – К.: Ексаб, 2002. – 334 с.
95. Мурікан Ж. Журналістське розслідування. – К.: ІМІ, 2003. – 200 с.
96. Національна спілка журналістів України: Практичний довідник / Ред., упоряд. Ю. Михайліченко. – К.: НСЖУ, 2004. – 80 с.
97. Олешко В.Ф. Журналистика как творчество: Учебное пособие для курсов "Основы журналистики" и "Основы творческой деятельности журналиста". – М.: Рип-холдинг, 2004. – 220 с.
98. Осовський В. Громадська думка: теоретичні та методологічні проблеми дослідження. – К.: Стилос, 2001. – 168 с.
99. От книги до Інтернета. Журналистика и литература на рубеже нового тысячелетия. – М.: Изд-во МГУ, 2000. – 300 с.
100. Отт У. Вопрос + ответ = интервью. – М., 1991. – 381 с.
101. Павлюк І. Митець – Влада – Преса: історико-типологічний аналіз. – Луцьк: Надстир'я, 1997. – 112 с.
102. Парцей М. Авторський фактор у публіцистиці. – Львів, 1990. – 150 с.
103. Петрів Т. Інформаційні процеси в контексті глобалізації. – К.: Грамота, 2003. – 48 с.
104. Подолян М. Першооснови журналістської творчості: Конспект лекцій. – К.: ЦВП, 1997. – 24 с.

105. Потятиник Б., Лозинський М. Патогенний текст. – Львів: Світ, 1996. – 296 с.
106. Потятинник Б. Екологія ноосфери. – Львів: Світ, 1997. – 144 с.
107. Почепцов Г. Теория и практика коммуникации. – М., 1998. – 352 с.
108. Право и этика в работе журналиста: Сборник документов / Свердловский союз журналистов. – Екатеринбург: Изд-во Свердловского союза журналистов, 1993. – 211 с.
109. Прилюк Д. Теорія і практика журналістської творчості: проблеми майстерності. – К.: Вища школа, 1983. – 280 с.
110. Приступенко Т. Правові засади функціонування сучасних засобів масової комунікації України. – К.: Київський університет імені Т.Шевченка, 2000. – 250 с.
111. Публіцистика і тенденції розвитку світу: Зб. наук. статей. – Львів: Львів.ун-т, 1999. – 468 с.
112. Репкова Т. Новое время: Как создать профессиональную газету в демократическом обществе. – К.: Ваитэ, 2002. – 468 с.
113. Різун В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996. – 240 с.
114. Різун В., Мамалига А., Феллер М. Нариси про текст: Теоретичні питання комунікації і тексту. – К.: Київ. ун-т, 1998. – 336 с.
115. Рэддик Р., Кинг Э. Журналистика в стиле онлайн. – М.: Вагриус, 1999. – 415 с.
116. Рэндалл Д. Универсальный журналист / Пер. с англ. А. Порьяза, под ред. В. Харитоновой. – Вел. Новг., СПб, 1999.
117. Свитич Л. Профессия: Журналист: Учебное пособие. – М.: Аспект-Пресс, 2003. – 255 с.
118. Семенюк Э. Информационный подход к познанию действительности. – К.: Наукова думка, 1988. – 238 с.
119. Система средств массовой информации России / Под. Ред. Я. Н. Засурского. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 259 с.
120. Скотт Э. Компьютерные технологии в журналистике. – М.: Вагриус, 1999. – 192 с.
121. Стейнар К. Исследовательское интервью. – М.: Смысл, 2003. – 302 с.
122. Стюфляева М. Публицистический анализ // Журналист. – 1998. – №1. – С. 62–64.
123. Сурмін Ю. Теорія громадської думки: Курс лекцій. – К.: МАУП, 1999. – 72 с.
124. Таловов В. Труд журналиста: Методика и техника журналистского наблюдения. – Л., 1992. – 190с .
125. Тертычный А. Жанры периодической печати: Учебное пособие для вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2000. – 312 с.
126. Тертычный А. Расследовательская журналистика. – М.: Аспект-Пресс, 2002. – 220 с.
127. Тоффлер Э. Третья волна – М.: Изд-во АСТ, 2002. – 776 с.

128. Україна: інформація і свобода слова. Збірник законодавчих актів / Упор. А. Задворний. – К.: Молодь, 1997. – 831 с.
129. Українська журналістика: формування сучасного обличчя. – Львів: Світ, 1993. – 110 с.
130. Українське законодавство: Засоби масової інформації. – К.: IREX Промедіа Україна, 2000. – 256 с.
131. Урсул А. Природа информации: Философский очерк. – М.: Политиздат, 1968. – 288 с.
132. Федоров А. Медиаобразование: теория и методика. – Ростов-на-Дону: ЦВВР, 2001. – 708 с.
133. Фенг И. Теленовости: секреты журналистского мастерства. – М.: МГУ, 1993. – 176 с.
134. Феннето Э. Интервью и опросник: формы, процедуры, результаты. – Спб., М., Х., Минск: Питер, 2004. – 159 с.
135. Фихтелиус Э. Десять заповедей журналистики / Пер. со шведс. В. Менжун. – Kalmar : Fojo, 2003. – 155 с.
136. Фінклер Ю. Мас-медіа та влада: технологія взаємин. – Львів: Аз-Арт, 2003. – 212 с.
137. Хилько Н. Роль аудиовизуальной культуры в творческом самоосуществлении личности. – Омск: Изд-во Сибирского филиала Российского ин-та культурологии, 2001. – 446 с.
138. Цвик В. Телевизионная журналистика: история, теория, практика: Учебное пособие. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – 382 с.
139. Цісак В. Трансформація преси в Україні та Польщі в контексті суспільних змін (1989-1999). – К.: Центр вільної преси, 2000. – 218 с.
140. Чернов А. Основные историко-теоретические этапы развития концепций глобального информационного общества // Информация. Дипломатия. Психология. – Москва: Известия, 2002. – С. 31–50.
141. Чічановський А. Новина в журналістиці. – К.: Грамота, 2003. – 48 с.
142. Чотири теорії преси і українська журналістика. – Львів: Вид-во ЛДУ, 1993. – 16 с.
143. Шаповал Ю. Телевізійна публіцистика: Методологія, методи, майстерність. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 233 с.
144. Шкляр В. Журналістська майстерність: поетика журналістського твору: Конспект лекцій. – К., 1999. – 180 с.
145. Шкондин М. Система средств массовой информации как фактор общественного диалога. – М.: Аспект-Пресс, 2002. – 120 с.
146. Шлемкевич М. Новочасна потуга (Ідеї до філософії публіцистики) // Шлемкевич М. Верхи життя і творчості: Промови-доповіді. – Нью-Йорк, Торонто. – 1958. – Т. 5. – 180 с.
147. Шостак М. Репортер: професіоналізм і етика. – М.: РИП-холдинг, 2002. – 164 с.
148. Шум Ю. Журналистское расследование: методические рекомендации. – М.: Барс, 2000. – 117 с.

149. Эко У. От Интернета к Гутенбергу // Новое литературное обозрение. – 1998. – № 32. – С. 5–14.
150. Эффективность журналисткой строки / В. Моисеев и др. – К.: Вища школа, 1987. – 179 с.
151. Яковец Ю. Формирование постиндустриальной парадигмы: истоки и перспективы // Вопросы философии. – 1997. – № 1. – С. 14–18.
152. Яковец А. Телевізійна журналістика: теорія і практика: Підручник. – К., 2007. – 272 с.

Навчальне видання

Оксана Василівна Лаврик

ОСНОВИ ЖУРНАЛІСТИКИ

Навчально-методичний посібник для студентів
зі спеціальності "Журналістика"

Відповідальний за випуск:
І. Л. Михайлин

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 17.09.10. Формат 60x80/16
Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 4,42. Обл. вид. арк. 4,75. Наклад 100 прим.
Ціна договірна

61077, Харків, майдан Свободи,4,
Харківський національний університет імена В. Н. Каразіна,
організаційно-видавничий відділ НМЦ.

Надруковано ФОП "Петрова І. В."
61144, Харків-144, вул. Гв. Широнінців 79-в, к. 137
Тел. 362-01-52

Свідоцтво про державну реєстрацію ВОО № 948011 від 03.01.03